REVISTA BUCOVINEI

IN ACEST NUMĂR:

G. DRUMUR, N. TCACIUC-ALBU, DRAGOȘ VICOL, A. Z. N. POP, B. FRUNTE, G. SIDOROVICI, A. VASILIU, ȘT. I. DASCĂLU, T. P. STOICA, L. MORARIU, G. TODORAN, PR. JITARIU, BEN. MIHĂESCU, A. G. STINO, C. L. ș. a.

Anul III, Nr. 9—10 TIMIȘOARA Sept. — Oct. 1944

Anul III, Nr. 9—10 Timişoara Sept. — Oct. 1944

REVISTA BUCOVINEI

Proprietar: Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina

Secretari de redacţie: *Constantin Loghin*, *Dragoş Vitencu*

Inreg. la Trib C-ţi în reg. publ. period. sub Nr. 1/1942

Apare lunar. Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, refugiată în Timişoara, str. Roentgen, 3

Abonamentul: anual 800 lei, pe 6 luni 400 lei

Colaboratorii revistei (incepând din Ianuarie 1943): *S. Anton, George Antonescu V. Arinaru, Areta Bâcu, Radu Bâcu, Silvia Bălan-Brătianu, Gruia Bodnărescu, Leonida Bodnărescu, Aurel Bogaci, Apollo Bolohan, N. I. Bontaş, Tr. Cantemir, I. Cârdei, Adelina Cârdei, Tr. Chelaru, Ghedeon Coca, E. Costea, Pimen Constant, St. I. Dascălu, George Drumur, George Fonea, B. Frunte, Oreste Gherasim, Maximilian Hacman, Emanoil Iliuţ, Dumitru Isac, Procopie Jitariu, Teofil Lianu, Melania Livadă, Constantin Loghin, Dimitrie Loghin, Ion Luţa, Petre Luţa, Ben Mihăescu, Leca Morariu, Victor Morariu, Ion Negură, George Nimigeanu, George Noveanu, George Pătrăuceanu, Teodor Plop, Augustin Z. N. Pop, Victor Ion Popa, Ion Popinceanu, Sebastian Popovici, Dragoş Protopopescu, Oltea Puşcariu, George Putneanu, Grigore Raţiu, Petru Rezuş, Milan Şesan. G. Sidorovici, Aurel George Stino, Tudor P. Stoica, Leon Şandru, Nicolai Tăutu, Nicolai Tcaciuc-Albu, V. Ţigănescu, George Tudoran, Claudiu Usatiuc, Aurel Vasiliu, Dumitru Vătămanu, Maria Verona, Dragoş Vicol, Alexandru Vitencu, Dragoş Vitencu, George Voevidca, E.Ar. Zaharia şi Emil Zegreanu.*

Acest număr cuprinde: *G. Drumur:* Intomnări bucovinene, (versuri); *V. Tcaciuc-Albu:* Don Juan, poemă dramatică; *Dr. Vicol:* Scrisoare în cer, tatei (versuri); *A. Z. N. Pop:* Două glosări eminesciene; *B. Frunte:* Prin care spini (versuri); *G. Sidorovici:* Evadare; *A. Vasiliu:* Gâza (versuri); *Şt. I. Dascălu:* Psalm (versuri); *T. P. Stoica:* Vis (versuri); *L. Morariu:* Ep. Bucevschi în scrisorile Mărioarei Raţiu-Porumbescu; *G. Todoran:* Plopul (versuri); *Pr. Jitariu:* Note şi impresii dintr'o călătorie; *Ben. Mihăescu:* Prefaţă (versuri).

Pe urmele vremii: Pentru Bucovina noastră (C. L.); Două scrisori literare din 1905 (A. G. Stino); Heinrich Lagler (L. Morariu); Institutul „Arboroasa"; „Armonia" (L. M.)

Cărţi şi reviste: I. Vesper, chipuri domneşti (G. Drumur); I. D. Pietrari, Spre zăpezi (B. Frunte); Luceafărul; Fruncea; Popas literar; Altarul Banatului; Făt-Frumos; M. Eminescu (C. L.).

Redacţionale.

REVISTA BUCOVINEI

Anul III, Nr. 9—10 Timişoara Sept.—Oct. 1944

Intomnări bucovinene

Au întomnat miresmele în Bucovina
şi cheruvimii Dragomirnei şi gorunii;
fântânile coboară, ocolind colina,
fuioarele de ceaţă 'n streşinile prunii...

De lângă strane s'au desprins în vagi stihii
tristeţile acelor oameni, de atunci, —
alăturea de inimă şi lângă prunci,
pe care foamea albă i-a făcut stafii.

Lângă tulpini de stele nimeni nu-i la pândă,
toţi arborii — au căzut in ceţuri de furtună, —
nici coarnele de cerb nu are cin' să vândă
şi stau aşa, ca anii; nimeni nu-i adună.

In Bucovina totul se întunecă,
dumbrăvile colorilor rodesc încet —
numai voevodul dela Putna spune că
arzândele dureri au gură de profet...

GEORGE DRUMUR

BIBLIOTECA — 297 —

Don Juan

Poemă dramatică într'un act

de N. Tcaciuc-Albu

Persoanele :

Don Juan
Doctorul
Preotul mânăstirii
Prudenţia
Stareţa mânăstirii
Călugăriţe

Acţiunea se petrece într'o mânăstire de maici din Pirinei pe la anul 1600.

SCENA I.

Pe un pat, Don Juan, rănit, după operaţie şi pricestanie, adoarme. Preotul mânăstirii iese. Două călugăriţe scot ştergare şi unelte doftoriceşti. Rămâne stareţa şi doctorul.

Doctorul :

Ştiinţa şi biserica, îndatorirea
Cum se cuvine şi-au făcut. Dar mântuirea
E în voinţa 'naltă a Celui de sus.
Noi oamenii nu mai avem nimic de spus.
Viaţa-i este'n mâna Domnului acuma,
Căci anii lui şi-au împlinit, îmi pare, suma.

Stareţa :

A adormit nenorocitul chinuit.
Din chipu-i palid, văd că i s'a isprăvit.
N'o să mai poată risipi prin larga lume
Păcate grele fără număr, fără nume.

Doctorul :

Părerea mi-e aşa, că rău l-a mai lovit
Un paloş de duşman, în ură ascuţit.
Dar mă'ntristează, căci l-am cunoscut prea bine
De mic copil. Ne-au fost şi casele vecine.
S'a ridicat ca şi o floare într'un raiu
Şi nu i-aş fi ghicit nenorocitul traiu.

Stareţa :

Să nu-l jelim, căci a primit răsplată dreaptă
Şi dincolo pedepse aspre-l mai aşteaptă.

Doctorul :

Oh, maică stareţă, nu mai vorbi aşa,
Căci nu-l cunoşti. Şi Dumnezeu îl va ierta.
E adevărat, păcatele nu-i sunt puţine,
Dar gândurile, de i-ai fi ştiut ca mine,
Şi sufletul de luptător neînfricat,
De ceea ce a făptuit te-ai fi mirat.

Stareţa :

Nu vreau să-l judec. Domnul nostru cel din slavă
Vieaţa plină de-a păcatului otravă
Ne-o vede. Şi îi vede din înaltul cer
Şi pe acei ce în vinovăţie pier.
Putem să-l ajutăm numai cu rugăciunea,
Ca să 'nlesnească sufletului uniunea.

Doctorul :

Pe lângă rugăciune, bună maică, zic
Să îngrijiţi cu milă şi de trup un pic.

Stareţa :

Vai, doctore, se vede că ai rea părere
De noi. Cu grijă'om face totul ce se cere.
E drept c'ades suntem severe în cuvânt,
Ne porunceşte însă sfântul legământ
Să'ndeplinim voinţa veşnicului Tată
Cu jertfa vieţii noastre în dureri bogată.

Doctorul :

Plec liniştit. Să mă chemaţi, când veţi vedea
Ceva 'ngrijorător şi bine ar fi să stea

Pe lângă el o maică şi să-l străjuiască,
Mixtura să i-o dea, când o să se trezească.

Stareţa :

Să nu ai nici o grijă. Se va 'ndeplini
Intocmai ce ai spus şi ce va trebui.
Eu dintre maici îndată una voiu aduce,
Să-i dea mixtura, fruntea rece să-i usuce.

(Doctorul iese)

SCENA II.

Stareţa, o călugăriţă, Don Juan dormind.
(Stareţa trage de un mâner dela capătul unei sârme conducătoare; se aude sunetul unui clopoţel).

O călugăriţă (intră).

Lăudat să fie Domnul!

Stareţa :

Soră, te-am chemat,
Să mi-o trimiţi încoace neîntârziat,
Pentru 'ngrijire, pe Prudenţia. Imi pare
Că e'n chilie printre cărţi şi călimare.

(Călugăriţa iese)

SCENA III.

Stareţa, Prudenţia, Don Juan dormind.
(Stareţa se duce la patul bolnavului. îl priveşte, îndreaptă ceva).

Prudenţia (intră).

Lăudat să fie Domnul!

Stareţa :

Pace ţie! Amin!
Nu eu, iubită soră, ci un crunt destin
Te chiamă, ca să-ţi dea aici o 'nsărcinare
Şi te-am ales, că între noi eşti cea mai tare.
Eşti înţeleaptă şi ai sufletul subtil,
Deşi abia ieşit din vârsta de copil.
Vei sta aici, ca să poţi da ajutorare
Unui bolnav ce n'are, cred, nici o scăpare.

Ni l-au adus aproape mort. E greu rănit.
Cărarea vieţii lui aici i s'a sfârşit.
Priveşte-l! Faţa-i palidă un pic de sânge
Nu are şi de teamă inima-mi se strânge.
Don Miguel cu călăreţii l-a ajuns
Şi pieptul cu un paloş aprig i-a străpuns.
N'a mai fi om dintr'însul. Doctorul o spune.
Vieaţa lui, în mânăstirea noastră-apune.

Prudenţia :

Vai, bietul! Ştiu Am auzit. L-am şi văzut
In viaţa mea. Era atât de cunoscut.

Stareţa :

Da, draga mea, aşa-i, prin multe fapte rele.
Acuma îl aşteaptă, acolo 'n iad, munci grele.

Prudenţia :

Măicuţă stareţă, te rog, poate-i putea
Să-i dai alteia 'nsărcinarea asta grea.
El dintr'o lume care am uitat-o vine
Şi care a trezit desgustat şi ură 'n mine.

Stareţa :

Prudenţia! Eu te cunosc de tot altfel.
Pe tine te conduce al credinţei zel,
Tu pân'acuma 'n sfânta noastră mânăstire
N'ai arătat doar niciodat'o şovăire.
In totdeauna drumul drept l-ai căutat
Şi sufletul ţi-a fost cucernic şi 'ndurat.

Prudenţia :

Mă pui, măicuţă stareţă, la grea ispită,
In ochi-mi văd uitata lume iar ivită.
Dar fie voia Domnului! Voiu încerca!
De umbrele trecutului m'oiu apăra.

Stareţa :

Te las, căci ale mânăstirii treburi multe
Numai de glasul meu cel aspru, ştiu s'asculte.

(Stareţa iese)

SCENA IV.

Don Juan, Prudenţia.

Don Juan (cu ochii închişi).

Ah, cât de rău mă doare... Tu, Dolores, eşti aici?

Prudenţia:

Imi pare că a spus ceva. (Se apropie). Ce zici? Ce zici?

Don Juan:

Dolores!... Eşti aici?... Sărută-mă de grabă,
Căci moartea îşi întinde groaznica ei labă.
Eu nu mai pot trăi... Puternic m'a lovit...
Apropie de mine chipul tău iubit!

Prudenţia:

Nu, seniore, acuma eşti la mânăstire,
E linişte în jur şi-afară blândă fire.
(Pentru sine).
Mi-s buzele curate de întinăciuni,
De altceva nu ştiu decât de rugăciuni.
(Tare).
Dolores nu-i, ci o călugăriţă bună
Să vadă stă, cum viaţa ta din nou s'adună.

Don Juan:

Vieaţa mea? Crezi că mai pot spera în ea?...
Sunt încă viu... Eu!... Şi-i departe lumea rea.
Iar dacă-mi este scris aşa, să mor aice,
Grozavii mei duşmani n'or mai avea ce zice.
Vor spune că nenorocitul de Juan
S'a pocăit şi el în ultimul său an.

Prudenţia:

Nu pomeni aceea ce la toţi ne vine,
Ci, 'ncrezător, la Domnul gându-ţi să se'nchine.
Dar ochii, tu de ce defel nu ţi-i deschizi?
Ei de lumina soarelui nu sunt avizi?

Don Juan:

Ii ţin închişi, căci multe rele 'n lumea largă
Au mai văzut... Mişei pe tron, eroi pe targă!

Şi dacă toate mi-ar fi dor a povesti,
O viaţă 'ndelungată mi-ar mai trebui.

Prudenţia:

Deschide-i! Soarele a 'nseninat chilia,
Iar eu îndată îţi voiu da şi doftoria.

Don Juan:

Mai lasă-mă să stau o clipă-aşa, tăcut,
Căci simt din nou puterile că mi-au scăzut.
Ştiu bine că vieaţa nu mi-o mai fi lungă,
Că moartea crudă prea curând o să m'ajungă.

Prudenţia:

Fii molcom şi îndepărtează gândul trist,
Iar eu voiu sta aici şi ţi-oi vorbi de Crist.
El toate le-a trăit, dureri şi suferinţe,
Cu inimă de om. Pilda unei voinţe.
Ce trece trează, fără frică şi prin foc
Şi nu-i ademenită de nici un noroc.
Această pildă mare pentru toţi o lasă
Şi-i fericit cine din ea nu vrea să iasă.
Căci e ferit de-al vieţii oarbe val şi vânt
Prin al virtuţii liniştite drept cuvânt.
Ah, nu e dulce legea asta creştinească,
Dar cine o urmează, ştie să trăiască.
E pavăză în traiul zilnic pentru noi
Şi-o punte blândă în spre viaţa de apoi.

Don Juan:

Măicuţă, îmi vorbeşti ca dintr'o bună carte.
Acuma şi de chipul tău vreau să am parte. (Deschide ochii).
Aşa eşti? (O admiră).

Prudenţia:

Iată doftoria ce ţi-o dau!

Don Juan:

Din mâna ia, măicuţă, şi otravă iau! (Bea mixtura).
E mult amară! Doftorii socot că leacul
Cu cât e mai amar, cu-atât lungeşte veacul.

Prudenția :

Amărăciunea 'nvie sucurile 'n trup,
Așa ca primăvara albinele în stup.

Don Juan :

Ești înțeleaptă, maică, dar ești și frumoasă.
Ce cați în mânăstirea de vechime roasă?

Prudenția :

Pe amândoi ne-aduce al iubirii chin.

Don Juan :

Cu sila te-au adus aice, chip divin?
Tu ai greșit? Tu ți-ai trădat poate și soțul?
Sau te-au răpit cu voie?... Spune?... Cine-i hoțul?

Prudenția :

Oh, nu! Oh, nu!... Pe nimenea n'am sărutat.
Și gura mea... și sufletul îmi e curat.
Amorul nu-l cunosc, deși 'n nenorocire
M'a aruncat, în jale și în umilire.
De-aceea dragostea slăvită o blestem
Și nici în visul nopții farmecul nu-i chem.

Don Juan :

Deci victime, noi amândoi suntem. Prin faptă,
Prin luptă aspră, eu, când dreaptă, când nedreaptă,
Prin umiliri și negre suferințe, tu,
Chip dulce, care ochiul astăzi îmi văzu.
Dar spune. Cum s'a întâmplat?

Prudenția :

O povestire
Mai simplă nu se poate. Raiu de fericire
A fost copilăria mea în Alicant,
Cu drag privea, apoi, la mine un infant.
Mi se scălda viața numa 'n frumusețe
Și mama nu știa cum să mă mai răsfețe.
Dar, într'o seară nenorocul se ivi
Și pe iubita-mi mamă, moartea o lovi.

Don Juan :

Acuma știu că tu ești fiica Izabelei,
Ai cărei ochi se întreceau cu luciul stelei.
Ea s'a născut pe mândrul râu Guadalquivir,
Iar frumusețea ei și-acuma o admir.
Dar tatăl tău? El ce-a făcut?

Prudenția :

Cu mare grabă
Soție nouă și-a ales.

Don Juan:

Ce om de treabă!
N'a așteptat ca să-și mărite fata întâi,
Ci focul dragostei mi-l prinse de călcâi.
Și-apoi?

Prudenția :

Nevasta îi ceru costume, baluri
Și se pierdu moșia 'n agitate valuri.
Pe mine m'a încins călugărescul brâu,
Căci nu voiau să aibă martor la desfrâu.
Acuma stau aici, în țara asta rece,
Și-acasă numai gându-mi călător petrece.
Guadalquivir, Sevilla, Alicante... sânt
Atâta de departe... 'n capăt de pământ.

Don Juan:

Oh, draga mea, în lume-i suferință multă,
Dar sunt și clipe fericite. Deci, ascultă!
Eu din zăcerea asta grea de m'oiu scula,
De lanțurile mânăstirii te-oiu scăpa.
Ne vom clădi un cuib ce-l va ascunde zarea,
Vecinii ne-or fi vulturi, iar prieten marea.
Acolo vom trăi un traiu de desmierdări,
De poezie,... negrăite încântări.

Prudenția :

Oh, nu mă ispiti! Ci sufletu-mi în pace
Îl lasă. Inima acuma pe veci îmi tace.

Don Juan:

Frumoasa mea, tu viaţa încă n'o cunoşti.
Să n'o lăsăm numai în seama celor proşti,
Cari o destramă fără ca de gust să-i deie,
Căci, bieţii, nu găsesc a fericirii cheie.
Acei ce-s dăruiţi cu sufletul ales
Şi numai ei pătrund adâncu-i înţeles.
Căci taina ei, pictura, muzica, iubirea,
Numai celor ce sunt aleşi o dete firea.
Un om de rând le molfăieşte în zadar
Şi inima nu i-o înalţă nici un har.
Destinu-i este ca pe jos să se târască,
Aripi de vultur falnic, lui nu pot să-i crească.

Prudenţia:

Vai, seniore, vorba ta sfârşeşte! Taci!
Scântei de iad răsar din patu'n care zaci.
Nu-mi otrăvi vieaţa Domnului menită,
Nu-mi picura în piept satanică ispiiă.
Eu, seniore, te cunosc; te-am mai văzut.
Atunci de mâna mamei mele m'am ţinut.
A fost în sala curţii lui Fernand Măreţul
Şi vieaţa pentru mine-şi avea încă preţul.
Dar de atuncia vreme multă a trecut,
Iar eu prin lacrimi şi dureri m'am renăscut.
Deci, taci!... Şi viaţa ta mi-e cunoscută.

Don Juan:

Iartă!
In casa resemnării am vorbit de artă,
De farmecul vieţii, care-i negrăit
Şi care prin iubiri şi spade m'a lovit.
Ar fi prilej acuma pentru pocăinţă,
Să mă astâmpere a cerului credinţă.
In gânduri evlavioase să mă reculeg
Şi ce-a fost bun din drumul vieţii să aleg.
Da... Spui că viaţa mea îţi este cunoscută.
Vei fi auzit chiar şi de spada mea temută.
Se povestesc, o ştiu, şi'n sfinte mânăstiri,
De iad, prea vrednicile mele isprăviri.

Prudenţia:

Se povestesc. Nu ţi se dă chiar laudă mare
Şi faptele-ţi trezesc în noi înfricoşare.

Că n'ai cinstit de-ajuns, pe unde ai călcat,
Divinele porunci ce Domnul ni le-a dat.
Când te-am văzut cu ochii mei întâia oară,
Un grande mi-ai părut ce gândul nu-şi coboară
La faptă joasă pe pământ. Păreai măreţ,
In chipul tău vedeam ceva de mare preţ.

Don Juan:

Şi-acuma?

Prudenţia:

Acuma văd neliniştea vieţii
Ce nu se ogoieşte nici în faţa ceţii
De veci, cu care moartea te-a ameninţat.

Don Juan:

Ce bună eşti, măicuţă! Tu n'ai căutat
O vorbă aspră care 'n suflet se prelinge
Şi'n piept de simţul de onoare se atinge.
Eşti bună zic, că-mi spui pe faţă şi cinstit,
De ochii omeneşti cum sunt ades privit.
Mulţimea e la suflet bună câteodată,
Dar, vai, îndat'o vezi ca marea 'nfuriată,
Dacă-i arunci în gură înfocat cuvânt
Ce-i pare 'n ameţeală adevărat şi sfânt.
Atunci ea nu mai ştie de nici-o 'ngrădire,
Comandă, omoară şi eşită e din fire.
Atunci şi-a soarelui lumină în zadar
Străluce peste valul ei cel crud, barbar.
Dar adevărul totuşi nu e stins, trăeşte
Şi, când adoarme valul, iarăşi se trezeşte,
De îţi arată calea ca şi drumul bun,
Pe care ai fi mers, de n'ai fi fost nebun.
Aşa şi al meu nume. Viaţa cu ocară
L-a încărcat în gândul tuturora. Dară
Acei ce-ar vrea să cerceteze mai profund,
Ar şti că pofte rele 'n suflet nu ascund.

Prudenţia:

Opreşte-te din vorbă şi te odihneşte,
Căci sbuciumul gândirii prea te oboseşte.

Don Juan:

Dă-mi mâna, soră! Asta nu ţi-o fi păcat
Că pe un bolnav cu blândeţe ai ajutat.

(Prudenţia îi dă mâna).

Prudenţia :

Păcatul s'a ţinut de sufletu-mi departe.
Mi-am strâns viaţa în pictură şi în carte.
Nimic în altă parte nu m'a ispitit,
Mereu la cele veşnice eu m'am gândit
In toate zilele am lăudat pe Domnul
Şi liniştită mi-a fost veghea ca şi somnul.
Din ceea ce a fost, eu toate le-am uitat.
Păstrând în suflet chipul mamei adorat
Mi-a fost deajuns să trec prin orice clipe grele,
Să nu m'atingă valurile lumii rele.

Don Juan:

In mâna ta, măicuţă, e un fluviu viu.
A vieţii vrajă e într'însul. Eu o ştiu.
Ca să 'nflorească viaţa ajunge o scânteie
Si bunul Dumnezeu dram de noroc să deie.

(Prudenţia retrage mâna).

Prudenţia :

Oh, Don Juan, eu mâna nu de asta am dat,
Ca'ndată s'o retrag cu gândul întinat.
De ce răspunzi la gestu-mi nobil cu-o ispită?

Don Juan:

Aş vrea ca să te văd, o clipă, fericită.

Prudenţia :

Aşa în calea ta cu toate ai făcut?

Don Juan:

In zodie nenorocită m'am născut.
Eu în amor am căutat desăvârşirea,
Am vrut ca sufletu-mi înflăcărat uimirea
Cea negrăită să-l cutremure 'n extaz,
Amorul tainic să reverse un talaz
De încântare 'n două inimi deodată,
Să fie veşnică unirea şi curată.

Departe de pasiune, al fericirii nimb
Să-l însoţească prin al timpurilor schimb.
Dar în zadar! In cale mi-a eşit destinul
Cel fără milă şi sfârşitul a fost: chinul.
In dragoste ades am fost desamăgit,
Ades invidia brutal ne-a despărţit.
Minciuna şi trădarea au adus şi ele
Impletituri de spini amorurilor mele...
Oh lume, 'n tine totul e amăgitor!
Ferice de acei ce 'n ştiinţă mor.
Iubire, frumuseţe, fericire, toate...
Nimicuri sunt, călătoresc pe slabe roate.
Oh, veşnicie! Oh, sfinţenie! Şi voi
Sunteţi ca nişte steaguri rupte în războiu.

Prudenţia :

Eu vorba-ţi, seniore, o găsesc ciudată,
Frumoasă, dar şi de păcat apropiată.
Durerile vieţii tale pe deplin
Le înţeleg, dar mă şi turbură puţin.
Vezi, universu 'n jurul nostru nu se 'nvârte.
Să nu 'ncercăm zadarnic să ne facem pârte
Spre ţeluri numai cari ne sunt pe plac.
Când râdem sau când plângem, cerurile tac.

Don Juan:

De visuri ne 'nţelepte mi-a fost viaţa plină,
De chin acoperită şi de multă vină,
Dar drumul meu pot spune — blasfem de n'ar fi —
C'apropiat de al lui Crist l-aş socoti.

Prudenţia :

Mergi prea departe 'n vorba ta nelămurită.
Nimic e viaţa noastră cea nenorocită.
Dar noi, pitici, alăturea de cei de sus
Să ne-aşezăm, mă iartă, -i chiar păcat nespus.

Don Juan:

Nu trebue să mă 'nţelegi, iubită soră,
C'aş vrea să mă şi laud în a morţii oră.
Departe e de mine al mândriei gând
Şi pe Cristos eu îl ador în chipu-i blând.
Asemănarea poate că-i nepotrivită,

Dar asta a fost a vieţii mele conduită.
Să caut binele suprem în orice loc,
Şi'n calea mea să nu mă tem de foc.

Prudenţia :

Atuncea multele-ţi greşeli cum se explică?

Don Juan :

Ca să te lămuresc şi-aice, greu nu-mi pică.

Prudenţia :

Vorbeşte!

Don Juan :

Vreau în gând curat să ne unim,
Căci mă înflăcărează chipul tău sublim.
In ochii oamenilor stă doar numai fapta,
Nu şi motivele. Ei, orbii, nu văd treapta
Ce duce dela bine la ee ştiu că-i rău
Şi răul îl ia fiecare 'n felul său.
Tu ştii că 'n drumul sbuciumatei mele soarte
Cu spada i-am trimis pe unii chiar la moarte.
De-aceea cred că sunt în ochii unui laş,
Plin de păcate şi nemernic ucigaş.
Dar vrednici au fost cei ucişi de a mea spadă
Sau oameni ale căror capete să cadă
Demult au meritat? Aici e miezul! Vezi?

Prudenţia :

Dar legiuit judecător ai fost? Ce crezi?

Don Juan :

Da, scumpa mea! Da! Sângele aprins şi graba
Şi inima ce toată viaţa mi-a fost roaba
Iubirii!... Al mândriei pinten ascuţit
Şi el la faptă aprig m'a înteţit.
Şi-aşa, acestea toate 'n veci împreunate
M'au îndemnat ades la silnică dreptate...
Femeile urgisite eu le-am ocrotit...

Prudenţia :

Şi uneori din pat, şi casă le-ai răpit.

Don Juan :

Niciuna dintre ele n'a fugit de bine,
Ci un mântuitor văzut-au toate 'n mine.
Şi Dona Dolores, la care te gândeşti,
A fost încătuşată 'n lanţuri nefireşti.
Prin vicleşug hain o dobândi bărbatul
Şi-acuma în capcană el m'a prins, turbatul.
Nu 'n luptă dreaptă, cu elan cavaleresc,
Ci m'a pândit în taină, în chip mişelesc...
Ea 'n ziduri îşi îngroapă visul de iubire,
Iar eu mi-aştept aici sfârşitu 'n mânăstire.

Prudenţia :

El, doară dreptul său de soţ şi-a apărat.

Don Juan :

Da, dreptul ca să ţie 'n veci întemniţat
Un suflet de femeie, gingaşă ca o floare.

Prudenţia :

Nenumărate sunt durerile sub soare.
Vrei să le vindeci toate?... Treabă de nebun!

Don Juan :

Nebun! Nebun! Aşa ades şi eu îmi spun.
M'am răzvrătit, pigmeu, în contra legii care
Cu victimele slabe n'are îndurare.
Le-am scos, eu, din al crudelor moravuri lanţ,
Ca să se bucure de-al vieţii vesel danţ.

Prudenţia :

E grea alegerea 'ntre bine şi 'ntre rele
In traiul nostru luminat de tainici stele.
Adese binele e numa 'nchipuit
Şi-abia-ţi dai seama, după ce te-ai şi jertfit.

Don Juan :

Acuma-mi pare că eşti tu aceea care
Am căutat-o 'n ne'ncetata-mi frământare.
Destinul aspru însă mi te-a refuzat
Şi trebue să mor pe veci nemângâiat.

Ah, de te-aş fi 'ntâlnit în cale mai de vreme,
Aş fi urmat eu alte flamuri, alte steme...
Sărută-mă! Tu eşti acum iubita mea.
Tu ultima cărare îmi vei lumina.

Prudenţia :

Urechile-mi nu pot s'audă, să primească
Cuvinte spuse de pasiune omenească.
Pe Domnul să-l slujesc, mi-e gândul neclintit,
Iar lumea... ea de mult nu m'a mai ispitit.
Şi ce ţi-ar folosi acum o sărutare?

Don Juan:

Da,... văd... Numai o trecătoare 'nseninare
In chinu-mi greu... Pecetea ultimei iubiri.

Prudenţia :

Ce nu-i îngăduită 'n sfinte mânăstiri.

Don Juan:

Ah, sunt atât de obosit... Puţină muncă
Avea-va moartea, când în beznă mă aruncă.

(Tace puţin timp)

Ah, resemnare! Resemnare! Trist cuvâut,
Tu-mi eşti suprema mângâiere pe pământ!

(Închide ochii obosit. Prudenţia-l priveşte îngrijorată. Se aude toaca. El se trezeşte şi continuă).

Ridică-mă de spate, scumpa mea măicuţă,
Imi pare c'aud moartea, coasa cum şi-ascuţă
Şi-aş vrea să mai privesc la soarele ceresc.

Prudenţia (îl ridică).

E toaca, seniore! Sunetele-i cresc.

Don Juan:

E toaca? Dulce instrument, ce nu odată
L-am ascultat cu inima înfiorată.
In depărtate ţări m'a dus destinul crunt
Şi mângâiere mi-a fost freamătu-i mărunt.
Oh, îmi aduc aminte 'n mândra Valahie,
In orele de dup'amiază, la chindie,

Sau în ale Moldovei tainici mânăstiri,
Când m'ascundeam în munţi de grele urmăriri,
Pornea o mână nevăzută o cântare
Ce inima-mi purta 'n vrăjită legănare.
Pe scândură de fag cu lacrimi mici ploua,
Ca sufletu-mi ce'n depărtate văi plângea

Prudenţia :

E maica Doroteia, care toaca bate.

Don Juan:

In gând văd mersul mânilor ei minunate.

Prudenţia :

E iscusită, pricepută 'n multe trebi
Şi în nedumeriri ades la dânsa 'ntrebi.

Don Juan:

Vieaţa mânăstirilor mi-e cunoscută.
Şi mie gândul să m'ascund în a lor cută
Câteodată 'n ceasuri grele mi-a venit,
Când mă găseam la trup şi suflet obosit.
Dar l-am îndepărtat. O viaţă liniştită
De providenţă mie nu-mi fu hărăzită...
Dar văd mestecenii că-şi clatină uşor,
In adieri, frunzişul lor tremurător,
Iar brazii stau tăcuţi şi drepţi în tristă haină
Şi-mi pare că şoptesc ceva 'ntre ei în taină.
Din când în când porneşte-o frunză pală 'n joc,
Dar parc'ar vrea, târziu, să-şi cate alt noroc.
Dar nu departe-o duce soarta cea meschină,
Ci îi sfârşeşte drumul în a toamnei tină.
In frunza de mesteacăn văd vieaţa mea,
Ce prea curând în tina morţii va cădea.
A fâlfâit, a tremurat şi ea în soare,
Dar astăzi voia vântului rătăcitoare
O rupe uşor ca pe un lucru de nimic.
Aceasta-i viaţa!

Prudenţia :

Nu! gândeşte-te un pic.
Abia de-aici începe viaţa-adevărată,
De greutatea corpului eliberată.

Noi nu ştim, dar şi-acolo vor fi de'mplinit
Insărcinări în slujba Domnului iubit.

Don Juan:

Aşa gândesc toţi cei ce au credinţa 'ntreagă,
Dar mie păcătoasa viaţă mi-a fost dragă.

(Cade 'n leşin).

SCENA V.

Don Juan, Prudenţia, o călugăriţă.

Prudenţia: (speriată, trage de sârma clopoţelului. Apare o călugăriţă).

Pe maica stareţă o chiamă! (Călugăriţa iese). Ce să fac.
El moare!... Cine e? Un înger? E un drac?
Profund mi-a turburat simţirea amorţită.
Mă arde-un foc în piept... A iadului ispită?
Mă trage în vâltori necunoscut şivoiu.
Ah, unde duce? Drept în cer sau în noroiu?
De n'ar muri! Aş vrea să mai privesc odată
In ochii lui vrăjiţi! Ce flacără curată
Palpită într'un luciu misterios în ei!
Dar trebue să tac. Să tac! Mai-marii mei,
Dac'ar afla că'n inima mea încolţeşte
O floare care numa 'n libertate creşte,
O vină neiertată mi-ar putea găsi.
Oh, sfântă Maică-a Domnului! De n'ar muri!

SCENA VI.

Don Juan, Prudenţia, Stareţa.

Stareţa: (intră).

Ce s'a întâmplat aici? Prudenţia, hai, spune!

Prudenţia:

Se stinge. Nu-l mai scapă decât o minune.

Stareţa:

Stai, să vedem. Şi după doctor am trimis.
Nu cade el aşa de grabnic în abis.
Tu ţine-ţi firea! E menirea dată nouă
Să ştergem de pe frunţi pălite recea rouă.

Şi tristul lui sfârşit el singur şi-a făcut,
Căci prea mult în noroc şi spadă s'a'ncrezut,
Scriptura zice: cine sabia o scoate.
Cu sabia el singur zilele-şi socoate.
De-aceea spun că Don Juan nu e de plâns,
Căci singur viaţa plină de păcat şi-a strâns.

(Intră doctorul şi preotul).

SCENA VII.

Don Juan, Prudenţia, Stareţa, Doctorul, Preotul.

Stareţa:

Dar iată, doctoru-i aici, ca să-l ajute
Şi cu ştiinţa-i să trezească buze mute.

Doctorul: (cercetează).

Mai este viaţă'ntr'însul. Multă. nu... Ce om!
Luceafărul cel mândru din cerescul dom
N'a strălucit mai luminos. Dar necuratul
Mereu sub paşii lui a aruncat păcatul.
El a 'ncercat ce omului nu-i este dat,
Nu i-a fost bună fapta,... cugetul curat.
El s'a condus în drumu-i de o'naltă lege
Ce nu-i de noi, căci omenirea n'o'nţelege.
A vrut să frângă-a vieţii noastre legi de fier,
Să'nalţe ce e jos şi omenesc în cer.
Dar traiul nostru 'n cercuri mici ni se petrece,
Deşi pământu-i mare. Universu 'ntrece
Hotarul minţii noastre. Cel nemulţumit
Zadarnic luptă cu elan neistovit.
Deci în restrângere e înţeleapta artă,
Căci prea e mare pentru noi a lumii hartă.
Cu cât mai mult te'nalţi în sferele de sus,
Cu atât loviri iai pentru care nume nu-s.
A înnotat Juan pe mări înfuriate
Şi a sburat prin slăvi de soare luminate,
In neguri a pătruns cu gândul ascuţit,
Iar spada lui în multe lupte a strălucit...
Soldat al unei mari puteri necunoscute,
Ce a creiat şi universul pe nevrute.

Preotul:

Adâncurile noi să nu le cercetăm,
Ci să iertăm şi pentru toţi să ne rugăm.
Iar cercetarea duce ades la rătăcire,
Căci prea sunt încâlcite-a lumii noastre fire.
Il va ierta în ceruri Tatăl nevăzut,
Căci el în rătăcirea-i binele a vrut.

Stareţa:

Ne vom ruga şi noi, iubite slujitoare,
Să-i lumineze Domnul viaţa viitoare.

Don Juan: (se trezeşte).

Mai sunt?... In lumea asta?... Nu în cea de-apoi?
Şi cele de pe urmă feţe sunteţi voi?...
M'a omorît iubirea? Spada cea duşmană?
Aceasta e acum o întrebare vană.
In lupta mea cu lumea eu am fost învins,
Iar ţelurile mari, din vis' nu le-am atins.
In aprigu-mi avânt, nu am păzit măsura.
M'au însoţit în drum invidia şi ura...
Mândria ne'nfrânată călăuză rea
Mi-a fost... Vai de acel ce din păharu-i bea...
Ce s'a ales din gândurile mele 'nalte?
Spre bine, înainte, au putut să salte
Neroada omenire cu un pas măcar?
Desamăgirea e al luptei rod amar.
Zădărniciile viaţa ne destramă,
In jurul chipului cioplesc o tristă ramă...
Mi-e scurtă ora'n care mai sunt încă eu...
Mor împăcat cu mine şi cu Dumnezeu.

(Priveşte la Prudenţia).

Sărută-mă, iubită, 'n clipa cea din urmă!
Mi se sfârşeşte viaţa. Moartea'n mine scurmă...
De ce nu vii? Ţi-i frică de omeneşti priviri?
In faţa Domnului suntem curaţi şi miri.

Prudenţia: (merge spre el şi îl sărută; apoi văzând că moare, cade în genunchi plângând).

Stareţa:

Prudenţia!... Şi tu?

Doctorul:

Oh, dona, suflet mare!

Preotul:

In ceruri, iartă-l Doamne, 'n sfânta-ţi îndurare!
Imbracă-l în lumina din cerescul plaiu
Şi rânduieşte-l între dreptii tăi din raiu.

(Cortina)

Scrisoare în cer, tatei...

Nu ştiu când ai plecat slab şi cărunt,
moşneag cu ochii albaştri, inima dolbă şi pasul mărunt;
nu ştiu când ai plecat
cu clopotele fluturând prin sat...
Am simţit doar în sânge o răscolire de întinderi deşarte,
un chiot pădurean lunecat peste freamăt de moarte...
Pe lângă tâmpla mea treceau clipele şi plumbii
şi Dumnezeu îşi culegea dintre arme, porumbii,
Se legăna ceru'n vâltoare de purpură spre — apus
şi mi-a şoptit sângele: frate, bătrânul s'a dus!...
Cine-a rămas lângă vorba livezilor domn,
pentru cântecul serilor legănat în hamacuri de somn?
Cine-a rămas să chiue ţărăneşte'n pomăt
cu toamnele şi 'mbobocirile albe de omăt?
Cine mai strânge poveştile ude de ploi
în amurg de Noemvrie la desfăcut de păpuşoi?...
Tată cărunt ca bruma ce arde tomnatec pe-ogoare,
mi-i inima — o creangă — aplecată pe-o sură vâltoare;
pumnii mei bat puternic în noi dimineţi,
fruntea o flamură dusă prin vânt şi prin ceţi...
mâine, poimâine am să pornesc poate şi eu
cu-o schijă în coaste, spre curţile lui Dumnezeu:
aşteaptă-mă, tată, la poartă în fiece zori,
(drumuesc spre înalturi, atâţia feciori!...)
când voiu întra să mă'ntâlnesc cu tine,
să fim amândoi printre flori, printre morţi şi lumine...

DRAGOŞ VICOL

Două glosări eminesciene

Apropierile lui Vlahuță

După 1880, generația „Literatorului" a arătat, cu nostalgii stilizate sau critic, via simpatie pentru amintirea lui Alexandru Depărățeanu. Poetul murise demult (9 Ianuarie 1865), dar lirica sa răspândită postum și împiedecată recunoașterilor publice vreme de douăzeci de ani grăi deadreptul sufletului „parnasian" al tinerilor contemporani lui Macedonski, fie pentru bogata experiență prozodică, fie pentru confluențele exotice ale cadrului.

Duiliu Zamfirescu întocmi sub influența citirilor din romantici și peste mărturisiri de familie, verificate reale — dealtfel scrierea este dedicată *E*(lenei) *D*(epărățeanu) — o scurtă narație idilică asupra nefericitului visător purtat de nobleța simțămintelor pentru fata tuberculoasă a pitarului Vetrea de Slăveşti până'n tăcuta Sicilie, unde sfârșise alt mit cu Bălcescu, și-l publică fragmentar în „Literatorul", An. II (1881), Nr. 2 pp. 570—574; apoi îl întregi în volumul de poeme și nuvele *Fără titlu*, 1883, pp. 80—126, cu titlul *Amintiri din vremuri* (*Pagine de viața lui Depărățeanu*), alegând citat-prefață cuvântul lui Gautier: „Au fond de toute vocation de poete, bon ou mauvais, il y a un amor de femme". Din același cerc literar, cărula se va rupe furtunatec, prin polemici necruțătoare, Grigore Andronescu dădu cercetarea entuziastă tipărită în „Revista literară", An. VII (1886), pp. 115—124.

Sub impresia citirei romanului lui Duiliu Zamfirescu, în retipărirea pe care Iosif Vulcan i-o făcu tot atunci, ca potrivită gustului de peste munți, în mai multe numere din „Familia", An. XIX (1883), pp. 221—223, 235—237, 245—248, 257—259, 269—271, Alexandru Vlahuță analiză minucios și cu o perfectă percepție lirică, lângă care făcu loc larg corelațiilor cu alți poeți fruntași, placheta *Dorări* și *amoruri* apărută în 1861.

Ne interesează aici asocierea făcută de Vlahuță între Depărățeanu și poezia eminesciană, într'un fragment rămas uitat din aceeași „Familia", An. XXI (1885), pg. 544:

„In „Pelegrinul" (pag. 51), ca și Eminescu în scrisoarea I, poetul devine filosof. Adânc și rece, cugetă la deșertăciunile lumu aceștia, ș'un amarnic și negrăit desgust îl copleșește. Tóte sunt supuse peirii. Ca o

năprasnică rótă de distrugere calcă peste tot și preface'n pulbere — palat, coróná și împărat — și îmbrânceşce perzării de istov pe bogatul lacom și tologit în răsfăț, ca și pe calicul, ce întinde mâna la uliță, — pe toți i curăță de pe lume...

Precum striveşci pe câmpuri furnicile mărunte
Ce-alerg, adun, se cértă, se bat pe un grăunte
Mai mare de cât ele, ... și-l țin mereu de mor
Cu el în guri strivite, sub tălpi de trecător.

Nu se póte comparație mai fericită, — icónă mai vie, care să ne înfățișeze pe omul lacom și vecinic nesăturat, până'n ceasul din urmă, sbuciumându-se pentru pântece, încăerat în eterna și trudnica luptă pentru esistință.

Dar tóte sunt zadarnice! Până și munca cărturarului (Peregrinul) nedormit și cu părul sburlit, care își frământă mintea și cugetă și scrie...

Ruina, vai! gunoiul e, frate, cartea ta;
Citeşce ... vezi de lasă, din miserii de noi
Fatala rótă'n fugă-i, mai mult de cât gunoiu...

Intre dascălul lui Eminescu, care pe răboj își stringe învățătura de pe galbenele coji și între Pelegrinul lui Depărățian, care vorbeşce cu vr'o cârpă, c'un lemn dela vr'o ușă, e o asemănare atât de pronunțată, încât mi-a fost cu neputință să citesc pe unul fără să-mi fugă gândul la cel-alt. Amândoi (dascăl și pelegrin) smeriți și sgrebuliți, plutind în aceeași atmosferă psihologică, cu aceeași patimă pentru adevăr și cu același rol în poesie... Atât e adevărat că marile spirite se întâlnesc.

E óreș care înrudire, parcă s'ar întrevedé, pe o scară mai întinsă, în apucăturile și caracterul acestor poeți, judecați după modul de a vedé și apreția lumea și ale ei.

Eminescu, nici vorbă, e cu mult ( ) superior lui Depărățian, atât prin seriozitatea și profunzimea unei erudițiuni, agonisită printr'o mai îndelung încordată îndeletnicire întru ale științei, — cât și printr'o dicțiune mai nervósă, mai plină și mai românéscă. Eminescu își făcuse școla în țéra nemțéscă și Depărățian la Paris. Să se țină apoi socotéla și de epoca și mediul ambiant, în care a scris. Negreșit, doue-deci de ani n'ar fi mult, décă tocmai într'ânșii n'ar fi fost cuibul, în care vécul acesta și-a clocit și și-a spart oul lui de progres. Cam de pe-atunci începe perióda nóstră de renașcere.

Ori cum, e cu neputință să tăgăduiești dela Depărățian, chiemarea firească, flacăra divină, acea putere plăsmuitóre, despre care dânsul, așà de frumos și cu dreptate zice că:

„E focul ce, când vine din cer, se chiamă *Sóre*,
Și *Geniu*, când se'nalță la cer de la pământ."

ca să termine cu îndreptățite rezerve asupra formei lui Depărățeani și cu importanta relatare, lui făcută direct de către Eminescu:

„In ceea ce privește forma, în genere, încă nu-l putem învinovăți. E un lucru care se câștigă cu timpul. Deparațian era tînăr. Cartea lui cuprinde primele încercări — și din nenorocire cele din urmă. Trăind — sigur — și-ar fi condensat espresia, s'ar fi dobândit obiceiul de a-și da construcția la rindea, ar fi respectat șirul și proporția, s'ar fi deprins a avé răbdare și a-și croi veșminte mai potrivite pe talia frumóselor lui gânduri, — îngenunchia, pururea, cuvântul în fața ideii. Și Eminescu la început avea o formă neîngrijită și aspră. Prin us inse și prin necurmatele sfaturi ale dlor Maiorescu și Negruzi, după cum singur mărturisià într'un rând — s'a obicinuit a-și peptena scrisul — și încă cu multă artă“.

ceea ce vine la Vlahuță tot dintr'o confesiune, mărindu-ne până la nemângâere regretul de a nu fi pus pe hârtie tot ce-a știut dela și despre Eminescu.

Al. Ciorănescu, în *Alexandru Depărățeanu* (An. Ac. Rom., Mem. S. Lit., Seria III, Tom. VII, Buc. 1934—1936, pg. 361) a propus din autorul tratat următoarea apropiere la *Venere și Madonă:*

Femee, - amorul nostru, tu știi, este o sculptură,
Și-artistul plin de flacări mângâe piatra dură,
Granitului dă formă de sfinx misterios.

Tu marmură-însă nu ești, o, nici granitul tăre,
Ceva să poată face din tine-artistul care
Te-abboră, piatră vilă, scuipată când de nori,
Vai, când de trecători.
(A une fille de marbre)

apropiere care se respinge și prin neconcordanță lirică, dar și prin duritățile lexicale. Aș cuprinde aceste strofe, mai degrabă, în inventarul motivului *femeia marmoră*, creionat de G. Bogdan-Duică într'unul din primele buletine „Mihai Eminescu“.

Același cercetător a asociat, din Depărățeanu și pentru *Impărat și proletar* aceste stihuri izolate:

...Nimic în lumea asta, nimic în neființă
Știință, faimă, nume, nimic! toate minciuni!
Acei ce să le prindă aleargă, sunt nebuni.
(Mi gloria per bien amar)

...Onoarea e o vorbă, virtutea e un nume.
(In fine)

prețioase ca raportări de accente, ce vor funda, după fel și fel de dibuiri la poeții mijlocași ai veacului, fragmentul de satiră eminesciană care trebue judecat numai în economia reprezantărei lui în *„diorama“* plănuită de poet.

O reminiscență?

In tematica pastelului începător din Scrisoarea I-a, trebue alăturată cu mult mai multe înrudiri de amănunt decât cele propuse până acum și unele coborâte până la suprapunere viziunei eminesciene, meditația unui versuitor ca și necunoscut:

Cât ești de liniștită a nopților regină
Din tronul tău de aur privești sombrul pământ;
Dar alte globuri oare, a cărora lumină
Primesc tot dela tine, aș vrea să știu de sânt?

In câte locuri blânde a ta frumoasă față
Se scaldă cu mândrie de-assupra ogiindind:
Un glob frumos de aur, plăcută și măreață
Privind natura 'ntreagă și ființele dormind.

Și câte râuri line cu unde curgătoare
A ta palidă față o duc din val în val:
Și cât ești tu de mută regină dormitoare
Domnind cu-a ta tăcere regatul ideal.

Pe câte câmpii plane îți plimbi-a ta lumină
Pe câte văi profunde tu singură le vezi:
Chiar codrii-tot deauna cuprinși de 'ntunecime
Cu razile-ți tăcute acum âi luminezi.

Și tot în astă oră la câte sceni frumoasă
La mii de jurăminte tu singur martur ești:
La dulcea 'mbrățișare, la vissuri amoroasșă
Și viele speranțe tu singur le'ntărești.

iar spre încheere, pomenind de cel „care de lume izolat“ se îndreaptă așișderea către „regina 'ncântătoare“ ce privește din suveranitățile astrale „natura 'ntreagă și suferința sa“, în clipita când, poate, pământul primea puterile unui *geniu:*

Regină măi măreață decât ori ce regină
In umbrele tăcute privești în univers,
Cu-a ta palidă față cu raza-ți de lumină
Plăcerele vieței ș'al morții tainic mers.

Astfeliu în tr'o secundă se văd mii de ființe
Adusse la viață de soartă și de vânt:
Unile moștenirea o gustă prin speranțe
Pe când altele mute se duc către mormânt!

în felul invocațiilor lui Young.

Autorul volumașului scorțat: *Momente de repaosu* - Viorele - *Imprimeria Botoșani*, din care am reprodus *Luna*, pp. 97—98, este un poet astru botoșănean, fără cultură, *Dimitrie Gallea*, care și prin alte stihuiri a rămas uitărilor, prin mediocritate

Tot ce se poate ca Eminescu să fie răsfoit *Momentele de repaosu*, în Botoșani sau pe drumul casei — în 1869 el se înturna, peste vară, la Ipotești — se 'nțelege: fără a-i fi oprit alt interes decât pentru romanțioasa meditație.

O răsfoire, o reminiscență, un poate.

Augustin Z. N. Pop

Prin care spini...

Ce cupă blestemată în sufletul meu port
De nici un strop de râs n'a mai rămas în ea?
De ce pe-al inimii aeroport
Nu mai aterizează nici o stea?

Prea aspru-i poate blestemul, prea greu
Și eu în el atât de 'mpotmolit!
De ce nu mai găsesc în nici un prieten pe Dumnezeu
Decât doar răstignit?

Oamenii dimprejurul meu nu mai cântă, nu mai iubesc.
Numai gândul meu e creangă de măslin sărac...
Prin care spini, Doamne, să ocolesc
Drumul acestui veac?

B. FRUNTE

Evadare

Rosckopfpatentul lui Adrian Mocanu arăta ora 11 a. m.

Dece oare tocmai azi înaintau atât de greu arătătoarele?

Până și acul minuscul care tăia timpul în felii subțiri de secunde, se mișca încet, încet, ca o insectă bolnavă.

Incă două ceasuri până la unu. Două ceasuri, două secole, sau poate două veșnicii.

Nu, nu mai putea îndura atât! Ziua de azi avea în ea ceva străin, ceva dușmănos, un fel de otravă care-i tulbura sângele. Ii svâcneau tâmplele și în fața ochilor i se destrămau nesfârșite perdele de ceață.

In bănci copiii se chinuiau crâmpoținд o searbădă bucată de cetire. De înțeles nu înțelegeau nimic, căci creierul lor refuza să primească ceeace buzele înregistrau mecanic.

— Strângeți cărțile! Rugăciunea!

Obrajii copiilor se luminară de bucurie. O sbughiră nebunește pe ușă, în praful uliței, stârnind după ei toți câinii satului.

In urma lor învățătorul se urni anevoie, vlăguit, până la fereastra deschisă. Examină peisajul de afară cu o privire amară. Case mărunte și murdare, pitite printre duzi jumuliți de frunze, cenușii: în zare câteva lanuri de grâu peste spinarea cărora vântul luneca domol, aducând până la el foșnetul surd al spicelor.

— Ce peisagiu stupid! Doamne, și câți câini, câți câini în satul acesta.

Avea oroare de câini, mai ales de câinii aceștia hitloni ca niște spectre de hiene, dupuroși și lihniți de foame, care toată ziua scormoneau prin praf cu limba scoasă.

Inchise ochii și revăzu munții din care a plecat, munții înalți și aspri, cu păduri colorate în albastru și negru, cu stânci uriașe și vinete, și i se păreau atât de aproape, atât de reali, încât avu pentru un moment impresia că, dacă ar deschide acum ochii, toate acestea s'ar afla înaintea lui, le-ar fi putut atinge cu mâna, s'ar putea cățăra pe stânci.

Se scutură nervos, cu un început de răsvrătire.

— Trebue să evadez de aici și din mine. Da, trebue să plec cât mai repede, altfel ajung și eu ca popa Colac, șeful de post Bădăranu, sau domn primar Bostan.

Dintr'un ungher obscur al minţii ţâşniră descompuse şi schiloade imaginile lui Colac, Bădăranu şi Bostan, trinitate de caricatură, adusă de undeva din largul lumii de un păpuşar nătâng.

Simţea o mare repulsie când îşi aducea aminte de ei; şi când se gândea că ar putea deveni asemenea lor, că poate peste câţiva ani n'o să-l mai exaspereze prezenţa lor, că va împărţi pomenile cu popa Colac, va înjura ca şeful de post şi se va îmbăta cu primarul, cădea într'o stare vecină cu nebunia, îi venea să urle şi să se trântească cu capul de pereţi.

— Trebue să fug! să fug... şi undeva în amintire scânci pierdut, ca o singură strună o unei viori înegrită de plâns.

Loin! Loin! Ici la boue est faite de nos pleurs!

Porni fără să-şi deie seama printre bănci şi se opri în faţa unei hărţi: Asia. Continentul gâtuit într'un imens albastru semăna cu un animal ciudat, aparţinând altei ere. Îşi plimbă ochii peste pânză şi silabisi rar, emoţionat: ...Bombai ...Insulele Nicoleare ...Singapore ...Iocohama...

Se întinse pe o bancă cu braţele încrucişate sub cap şi privirea îndreptată spre hartă. In jurul lui vuia un vârtej de ape. Gândurile se amestecau şi se fugăreau nebuneşte peste întinsul oceanelor. Sufletul se desprindea încet de trup şi înainta pe un drum de lumină spre ţărmuri unde visul ridică din cărămizi de fum caravanseraiuri stranii.

Singapore... Iocohama...

De pereţii unui transatlantic se izbeşte furios oceanul. Valurile năvălesc ca o turmă speriată peste puntea vaporului. Miroase a sare, a pădure. Iocohama... Iocohama.

Dintr'o casă ca o colivie de păsări privea trist o fată cu obrajii galbeni, de aur topit şi părul negru revărsat peste frunte.

Copacii s'au îmbrăcat în kimonouri subţiri. Cerul se bolteşte înalt de tot şi alb ca o coală de hârtie. Undeva, nevăzute instrumente cântă o melodie necunoscută, odihnitoare.

— Bună ziua, domnule învăţător!

Cineva a ros.it apăsat, ironic, ultimele cuvinte. Trezit din reverie, Adrian se sculă de pe bancă. Intrase în clasă un domn uscăţiv şi negricios, cu mustaţa în furculiţă.

— Sunt inspectorul şcolar Buzatu.

Schiţă, desvelindu-şi dantura îngălbenită, un râs care semăna mai de grabă a rânjet.

— Venii să te inspectez. Auzii că eşti băiat tânăr şi că faci treabă.

Adrian ridică nepăsător din umeri. Părea că nu pricepe graiul inspectorului. Privea la el, prostit, ca la un om de pe alt tărâm.

— Unde-ţi sunt copiii?

— Copiii?... acasă...

Inspectorul scoase intrigat ceasul.

— Dar se poate, domnule, una ca asta? E abia unşpe jumate!

— Se poate. In Iocohama se poate totul. Copacii sânt îmbrăcaţi în kimonouri...

Inspectorul rămase trăsnit. Invăţătorul acesta îşi bătea joc de el, de care tremură când aud învăţătorii unei întregi regiuni.

— Domnule, cu mine să nu faci glume de felul ăsta. Dă-mi condica de inspecţii.

Stiloul inspectorului începu să scârţâie un proces verbal în termeni drastici.

„...în timp ce intram în clasă la inspecţie şi mă aşteptam să găsesc copii, am găsit clasa pustie şi pe dl. înv. prov. prin încred. Mocanu A. dormind întins pe bancă. Notăm rezultatul inspecţiei cu „Rău" şi propunem pedeapsa cu oprirea salarului pe o lună.

Inspector şcolar, Nică Buzatu".

Când termină, îl privi chiorâş pe Adrian.

— Te sfătui să-ţi faci în mod conştiincios datoria.

Adrian îi răspunse cu jumătate de glas, distrat.

— Da, am să-mi fac datoria. Şi acum lasă-mă, domnule inspector, căci trebue să mă reîntorc spre Iocohama.

Inspectorul ieşi, vociferând. Plesnea de ciudă. I se părea că întreaga lui autoritate suferise o gravă ştirbire.

— Ce obrăznicie ne mai pomenită, domnule! Şi e un tânăr, pe care toţi îl laudă.

După plecarea inspectorului, Adrian se întoarse la hartă. Se gândi cu ciudă: — cine dracu mi-a adus paiaţa asta didactică? Să mă reîntorc tocmai din Iocohama... Doamne, şi ce frumos era acolo!

Îşi mişcă alene degetul până spre portul japonez. Nădăjdula că se vor deschide iar porţile visului să poată întra în ţara aceea cu ţărmuri de chilimbar.

Inchise şi deschise de mai multe ori ochii. Nici un vârtej de ape nu mai vuia în jurul lui. Mirajul dispăruse. Vedea doar harta veche, decolorată, pe alocuri cu rupturi, în care parcă se impregnase râsul ca un rânjet al luf Nică Buzatu.

Inţelese atunci toată zădărnicia acestui proiect de evadare.

Neam de neamul lui n'o să ajungă vreodată în Iocohama. Şi el n'o să aibă niciodată curajul să-şi smulgă rădăcinile ce-l ţintuiesc pe loc. E osândit să încremenească aici, să ducă mai departe zece, douăzeci, treizeci de ani, aceeaşi viaţă de vită. Popa Colac... Bădăranu... Bostan...

Adrian Mocanu hohoti disperat: un râs, care îi implânta în suflet piroane ruginite.

— Şi totuşi am să fug, am să evadez.

Căută prin clasă şi găsi într'un colţ un drapel prăfuit, înfăşurat cu o frânghie. Desprinse frânghia, făcu din ea un fel de laţ şi-o înnodă de un cârlig înfipt în tavan.

— Să-mi strecor acum gâtul prin ochiul acestei frânghii şi pe urmă începe călătoria.

Suspendat, trupul începu să oscileze ca pendula unui ornic. Braţele se depărtară de trup ca pentru un început de sbor. Obrajii se înalbăstreau şi ochii se umflau tot mai mult ca şi cum ar fi vrut să adune în ei toate depărtările. Gândurile se împleteau într'un joc subţire de lumini.

— In sfârşit m'am eliberat... începe marea călătorie... Bombai... Nicoleare... Singapore... Iocohama... fata cu obrajii de aur topit...

In clasă nu se mai auzea decât tictacul rosckopfpatentului, mărunt, ca un ronţăit de şoareci.

George Sidorovici

Gâza

S'a prins o gâză roşie'n chihlimbarul
Cu galbeni irizări de lună plină...
Atunci, pe când eram plin de lumină,
In strop de sânge, s'a 'nchegat amarul

Unei dureri: o pată de rugină.
Când amintirea-şi scânteie amnarul,
Cu tremurări de stea vibrând din farul
Trecutului — un lac cu apă lină —,

Atunci topazul vremilor trecute
Cu gâza roşie de-odinioară
Reflexe de culori nemaivăzute

Peste prezentul obosit strecoară,
Dând feerii de basm clipei bătute
De monotonul ritm care owoară.

AUREL VASILIU

Psalm

Către Tine, Doamne, îmi îndrept privirea
Ochilor mei tulburi, negri de păcate,
Ca un rob, Stăpâne, să-ţi cer mântuirea
Neamului meu astăzi ros de nedreptate.

Vorba mea schiloadă n'o trimit spre Tine
Să-mi prefaci în aur fruntea mea de lut,
Nu pentru durerea-mi vrea să mi se'nchine
Sufletul meu, Doamne, sol nepriceput.

Ci te rog cu lacrimi pline de credinţă
Să ne duci destinul veşnic înainte,
Să ne dai în lupte sorţi de biruinţă,
Binecuvântarea să ne-o dai, Părinte!

Să ne dai putere să lovim duşmanii
Şi să zidim trainic vechile hotare,
Faima neştirbită să ne-o ducă anii,
Iară noi deapururi Te'om slăvi'n altare.

Către Tine, Doamne, îmi îndrept privirea
Ochilor mei tulburi, negri de păcate,
Ca un rob, Stăpâne, să-ţi cer mântuirea
Neamului meu astăzi, ros de nedreptate.

DASCĂLU ŞTEFAN IOAN

Vis

Clopoţei d'argint în pădure sună
Razelor de besnă, razelor de lună,

De vânt clătinată ramură de stele,
O simt răsturnată'n gândurile mele,

In somnul veacului adormit,
Cocorii visului au înegrit.

Asvârlite'n mii de stele,
Ard greu liniştile mele,

Doară doru-mi treaz mereu,
Peste visuri viu se'ntinde curcubeu.

TUDOR P. STOICA

Ep. Bucevschi în scrisorile Mărioarei Raţiu-Porumbescu.

La capătul articolului meu *Epaminonda Bucevschi în carnetele lui Ciprian Porumbescu* (din revista „Voinţa Şcoalei", Cernăuţi An. XX Nr. 10 din Decemvrie 1943) — după ce culegeam ştirile din *Jurnalul de zi (Tagebuch)* al lui C. Porumbescu, de pe 1879 — promiteam: „Iar din fragmentele de carnete Vieneze [1]) ale lui C. Porumbescu, rămâne să mai plivim altădată câteva ştiri despre Ep. Bucevschi.

Dar fatalul April 1944 ne-a redus (în Gara de Nord, Bucureşti) toate carnetele lui C. Porumbescu la un pumn de cenuşă! Nădăjduitele câteva ştiri despre Ep. Bucevschi rămân deci pe veci pierdute!

Cu atât mai binevenită ni-i orice altă informaţie despre marele şi — în amănuntele vieţii — prea puţin cunoscutul protagonist al paletei arborosene.

Şi iată deci că şi din două scrisori ale surorii lui C. Porumbescu ne vin câteva întârziate, dar cu atât mai scumpe veşti despre Bucevschi. Ambele scrisori ale Mărioarei Raţiu-Porumbescu (1860—1932), adresate subsemnatului în 1931, ni se păstrează în Muzeul Porumbescu, azi la Râmnicu-Vâlcii. Şi mai ales informaţia care rezultă din scrisoarea datată 16 Martie, că Epaminonda Anibal Bucevschi (1843—1891) şi C. Porumbescu (1853—1883) se ştiu încă din copilărie — trebue în special subliniată. Şi iată-le acum mărturiile Mărioarei.

Leca Morariu.

II.

Cluj, 16/III 1931.

.....

.....

Despre Epaminonda Bucevschi vei găsi multe în scrisorile din Viena

[1]) Şi adăugam noi atunci, în Nota din subsol: „Puse azi la adăpostţundeva şi deci inaccesibile acum" (sc.: carnetele Vieneze!).

dela Ciprian [2]). Şi dl Vasile Halip, fost consilier de silvicultură la Ilişeşti, vă poate foarte multe spune. Adresează-te la el.

Eu atâta îmi amintesc... Grădina din Ilişeşti, vis-a-vis de Bunicii mei, unde am copilărit. Grădină mare, fumoasă. Noi, fetiţele: Lenca [3]) sărmana — Catinca, Olimpia, Eufrosina şi Veronica eram măritate [4]) — cu fetiţele Gorgon [5]) ne jucam de-a ascunselea, „Mâţa oarbă", „Groschenheraus". Epaminonda tânăr, frumos, cu ochii lui negri ca migdalele, şedea pe un trunchiu de nuc tăiat şi desena. Ciprian, cu o scripcuţă căuta să ne prindă. Pe Berta o cam bătea pe atuncea.

Epaminonda era favoritul mamei sale. Şi asta îmi amintesc: Când d-na preoteasă povestea despre fiul ei, ochii i se umpleau totdeauna de lacrimi.

I-am văzut şi atelierul din Viena. Am rămas extaziată de picturile artistice. O *Ţigancă* m'a frapat: o baroneasă care-l simpatiza mult pe Epaminonda; i-am uitat numele [6]).

Ciprian orele de reculegere şi de odihnă le petrecea totdeauna la Bucevschi.

.....

.....

Mărioara Raţiu-Porumbescu.

* * *

Cluj, 8/IX Sf. Maria-Mică 1931.

.....

.....

Ciprian avea o stimă mare, devotament şi admiraţie pentru Epaminonda Bucevschi. La Viena îi ajuta mult cu sfaturi, ca un frate mai mare Iosefina [7]) îl primia cu mâncări [8]) bune. Era aproape zilnic în atelierul lu Bucevschi, care-l proteja şi-l iubia mult.

[2]) Cf. Leca Morariu, *Epaminonda Bucevschi în corespondenţa lui C. Porumbescu*, Cernăuţi 1943.

[3]) Pentru această „sărmană" Lenca, atât de devotată sorioară a lui Epaminonda, cf. spusele noastre din citata „Voinţa Şcoalei" pag. 6 Nota 6 şi pag. 8.

[4]) Celelalte surori ale lui Epaminonda Bucevschi cf. Corneliu Gheorghian, *Bucovina în pictura Epaminonda Bucevschi*, Bucureşti 1935.

[5]) Pentru cari cf. Const. Morariu în „Junimea literară" An. XIV 1925, 262 Notă şi Leca Morariu în citata „Voinţa Şcoalei" pag. 5—6 Nota 8.

[6]) Evident acea „M-me Amselberg" despre care la 28 Martie 1881, Ciprian Porumbescu îi scrie surorii sale că Bucevschi o portretează „in einem ungarischen Zigeunercostume" (v. Leca Morariu, *Epaminonda Bucevschi în corespondenţa lui C. Porumbescu*, pag. 14.

[7]) Josefina Scherren, menajera lui Bucevschi.

[8]) Când se întâmpla să fie... cf. citat. *Ep. Bucevschi în coresp. lui C. Porumbescu* pag. 4–5 şi Nota 8.

Cu fetele [9]) era prieten de copilărie. Ne jucam cu toţii în casa parohială dela Ilişeşti. A fost cavaler de onoare la Catinca, care s'a căsătorit cu Bărgăuan.

.....

.....

Mărioara Raţiu Porumbescu

Plopul

Aici sub geana inimei mereu fierbinte
Am poposit cu ceru 'ntreg vieaţă sdrenţuită,
E tocmai timpul, numai bine de adus aminte,

Aud, în glasul tău vorbeşte frunza mea
Şi pleoapa-mi stă 'n văzduhul tău — suspin
Aceloraşi tristeţi, răspunde — aceeaşi stea.

Pe ramuri tremurânde la răscruce,
Iţi port credinţa — roadă de lumină
Cu blestemul ce arde candelă sub cruce.

In singurătatea ta înaltă — cântec mut,
Primeşte-mă cu toate — ale tainei dureri,
Şi spune zărilor că nu m'ai cunoscut.

GEORGE TODORAN

[9]) Surorile lui Epaminonda.

Note şi impresii dintr'o călătorie.

Praga.

In Praga am ajuns noaptea. Din toate părţile svâcneau în văzduh reclame luminoase, încrucişându-se fel şi chip, spre a se impune publicului; erau ca nişte stropi aprinşi ce împroaşcă dintr'un cazan de păcură clocotitoare.

In gară nu ne-a aşteptat nimeni, şi ne-am supărat amar. De ciudă, ne-am încartiruit singuri pela diferite hoteluri, Burzululaia anticipată şi specific românească pe autorităţile şcolare şi administrative, care ne-au întâmpinat cu indiferenţă suverană şi jicnitoare, ne-a costat câteva zeci de mii de lei.

Era cam pela 11 noaptea. Fel de fel pe excroci ocazionali — căci tembelismul atrage pe excroci ca hoitul pe muşte — caută, dragă Doamne, să ne ajute la încartiruire, de fapt însă mai mult ne încurcă. Dar camerele curate şi confortabile din hotelul, în care am dormit, ne-au răsplătit de toată istrava de bani şi de energie.

A doua zi, cum s'a luminat afară, înainte de a mă întâlni cu grupul întreg al excursioniştilor, am dat o raită prin oraş. In ceaţa roşcată a dimineţii, turnurile nenumărate, toate ascuţite, amestecate ici colo cu coşuri de fabrică, clădite pare că unele peste altele, se pierd în zare, un codru nesfârşit de piatră, formând o panoramă feerică, de neuitat.

Oraşul e vast şi aşezat pe pragurile străvechi ale Moldovei. Sus de tot, în fund, spre miazănoapte, se înalţă Hracinul, cartierul vechi al nobilimii ceheşti ! Palatul regilor, biserica Sf. Veit cu gropniţa primilor domnitori ai Boemiei încoronează colina şi ocroteşte părinteşte furnicarul de oameni de jos, depe ambele maluri ale Moldovei.

Cubul de piatră solid a pus de timpuriu în mâna omului material ademenitor, pentru ridicarea lăcaşurilor de închinat, a edificiului primăriei, a celui de şcoală şi pentru construirea trainică a palatului regal. Cubul de granit s'a oferit şi pentru clădirea curţilor nobilimii, ale clerului, ba şi pentru înjghebarea caselor comercianţilor, lucrătorilor şi poporului de rând. Cubul de stâncă a folosit cetăţenilor din Praga şi la pardosirea străzilor, dar şi la ridicarea podurilor peste apele învolburate ale Moldovei.

Praga este oraşul de piatră înnegrită de vreme şi fum, oraşul de granit cizelat şi adorat de Cehi. Soliditatea caracterului şi instituţiunilor ceheşti a răsărit parcă din vârtoşenia materialului de construcţie întrebuinţat

aici din cele mai vechi timpuri şi până acuma. Comenius şi Hus, cioplitori, nu în cremene, ci într,un material mult mai rezistent, mult mai durabil, mult mai nobil, dăltuitori ai sufletului omenesc, în Praga şi-au inaugurat apostolatul, primul de învăţător şi al doilea de preot.

Când m'am întâlnit cu ortacii de excursie, toţi fremătau de bucurie. Supărarea din ajun le-a trecut odată cu noaptea. Mon seniorul Zavoral, prieten al Românilor, amic personal al mitropolitului Pimen şi al familiei noastre regale, auzind de venirea învăţătorilor români în capitaiă, pe loc ne-a învitat la el şi ne-a oferit cartiruire gratuită în şcoala de surdo-muţi, susţinută de biserica, al cărei prior este el însuşi.

Mic de statură, bine legat, între două vârste, amabil, distins şi distant, plin de prietenie cântărită, mon seniorul Zavoral ne primeşte în palatul său modest, dar scump prin vechime, ne oferă un prânz frugal, ne dă iscălitura pe cărţi ilustrate, drept amintire din Praga şi ne pune la dispoziţie un cicerone. Şi asociaţia învăţătorilor cehi, oblicind că am sosit în Praga şi amintindu-şi de felul amical cum au fost primiţi în România învăţătorii cehi, ne trimite şi ea un cicerone.

Sub conducerea acestor două călăuze purcedem să vizităm Praga. Cine e în stare să fixeze fizionomia capitalei Cehoslovaciei, în câteva trăsături de condeiu?. Eu voi lua numai note fugare, fără pretenţie de obiectivitate, mai mult subiective, despre uneie lucruri din acest oraş.

Podul lui Carol, Primăria şi Calul lui Walenstein, iată ce nu-mi ies, mie din minte! Da, mintea mea de Român care am văzut refugiu pentru vitele urgisite de strechie în chiliile Moldoviţei, care am surprins oi făcându-şi sieste în stânca unde s'a canonit Daniil Sihastru la Putna, care am fugărit cu prăjina ciocănitoarele care jupuiau freşcele Suceviţei, eu care am rămas uimit de rădăcinile de copac, străbătând ca nişte ghiare de pajură bolta de sus a bisericii din Părhăuţi, nu pot înţelege cu mintea mea, cum s'a conservat până astăzi podul lui Carol IV, construit în 1384. Un pod de piatră peste apa Moldovei, adâncă şi furtunoasă cât Nistrul, să dăinuiască aproape 600 de ani? O minune! Ceasornicul Primăriei cu statuele mişcătoare ale apostolilor să rămână neatins sute de ani şi să funcţioneze încă şi acum? Altă minune! Mai mult: Calul lui Walensteine puşca pe roate a eroului, apoi ciobotele lui, odaia de lucru cu instrumentele de scris, cu divanul de odihnă, cu căminul şi cu lampa, toate stau aşa cum au fost în ziua când Walenstein a păşit în istorie. Minunea minunilor!

Secretul acestor minuni edificatoare pentru Cehi, umilitoare pentru noi, îşi are obârşia în însuşi sufletul Cehilor. Veneraţiunea pentru eroii naţionali, pentru activitatea lor, ba chiar şi pentru obiectele cari i-au înconjurat, cu care au acţionat şi locul unde au trăit este străveche la Cehi; veneraţiune care la noi n'a existat şi nu există nici astăzi.

Dragostea de trecut la Cehi, ca şi la Poloni, nu este verbală, platonică, ci organică, activă.

Podul lui Carol, de veacuri, e cercetat cu deamănuntul, an de an. Fiecare piatră igrasioasă e scoasă din zid şi înlocuită cu alta nouă şi trainică. Aşa că podul îşi păstrează intact numai stilul, fizionomia; materialul de construcţie este reînoit aproape în întregime. Acelaşi sistem se practică şi la întreţinerea şi conservarea tuturor vechilor edificii.

Legendele, sufletele vechilor clădiri se respectă, se cultivă. In cutare castel mucegăit s'au dat lupte sângeroase pentru demnitatea naţională, îmbrăcată în haina religiei, între studenţii cehi şi germani, înainte cu sute de ani. Pe cutare treaptă a Primăriei a fost executat cutare nobil care nu şi-a plătit dările către comună.

La noi, unde-i sala în care Lăpuşneanu şi-a decapitat vrăşmaşii? Unde-i chilia în care s'a rugat şi a suspinat Ştefan Vodă? Sânt moloz acoperit cu iarbă, ori material de construcţie pentru cuiburile de venetici din Suceava.

In centrul Pragei, în mijlocul oraşului nou, în locul cel mai de frunte, tronează muzeul naţional. Secţiunea culturală posedă scrieri vechi, unelte de lucru şi tablouri valoroase, secţiunea zootehnică, mult mai bogată decât grădina zoologică din Poznania, secţiunea mineralogică, indicând bogăţia metalurgică a Cehiei, toate te dispensează de a călători în ţară, căci îţi pun înainte în mod limpede şi sistematic bogăţia şi desvoltarea culturii Cehoslovacilor din primele timpuri până acuma.

Ah, muzeele noastre sărace şi părăginite!

După masă, Monseniorul Zavoral, unele persoane din elita cehească din Praga şi noi am fost învitaţi la ceaiul dat de d-şoara Masaryk, în onoarea comitetului Crucii Roşii, compus din reprezentanţi a 24 de ţări, din care face parte şi d-na Cantacuzino, prezidenta Societăţii fem. rom. ort. din Bucureşti, în parcul palatului regal, inaccesibil mulţimii, de pe Hracin. Aici, excursioniştii îmbrăcaţi în port naţional, au executat cântece şi dansuri româneşti, care au stârnit cea mai călduroasă apreciere în rândul celor de faţă.

Seara, asociaţia înv. cehoslovaci, împreună cu monseniorul Zavoral ne-au oferit un banchet. Portul şi cântecul nostru, executat frumos sub conducerea dlui A. Săhleanu, revizor şcolar din C-lung, au recoltat aplauze şi admiraţie la ambele noastre gazde. Mulţi dintre Cehoslovaci nu văzuseră încă port şi nu auziseră cântec românesc.

La finea banchetului, monseniorul Zavoral, luând cuvântul, s'a adresat în limba română învăţătorilor cehi şi români şi le-a zis: „Voi ţineţi în mână averea cea mai de preţ a neamului: copiii lui. Pe aceştia să-i creşteţi astfel ca să fie cetăţeni activi şi vrednici ai patriei lor. Să iubească fără rezervă pe amicii ţării şi să urască fără cruţare pe duşmanii ei".

Ne-am despărţit de Cehoslovaci într'o atmosferă de cea mai curată şi temeinică prietenie. Am simţit că ne preţuesc şi că au nevoe de amiciţia noastră.

Procopie Jitariu.

Prefață

Tristul cavaler al sufletului meu,
Incremenit, amar, sub ani și așteptări,
Veghează, tăcut, în strălucitoare za,
Să sune goarna marilor plecări.

Melodii de culori vor defila pe retină,
Buzele livide vor șopti nume noi,
Departe va rămâne orașul din amintire.
Cu oamenii săi murdari și goi.

La aprinsul luminilor în cetate,
Când umbrele s'or încrucișa pe față,
Tristul cavaler încercănat de stele,
Se va 'ndrepta spre noua-i dimineață.

BEN MIHĂESCU

Pe urmele vremii

Pentru Bucovina noastră. — Trăim, după cum se afirmă public, în plină eră democrată, când masa are dreptul să-și spună liber cuvântul în orice privință și să participe efectiv la conducerea treburilor obștești. A participa însă la arta guvernării țării înseamnă a lupta, iar lupta are la bază organizarea.

De aceea asistăm la asocierea cetățenilor în partide, uniuni, sindicate etc., fiecare cetățean ce se respectă grăbindu-se a se încadra în organizațiile existente sau a înființa altele noi pentru a-și putea, astfel, valorifica drepturile. Reînvie peste noapte asociații de mult perimate sau se nasc altele noi, fiecare din ele tinzând să corespundă unui scop, să reprezinte o serie de interese comune. Cine se izolează și nu se înșiruie cuminte într'o organizație oarecare, este desconsiderat și riscă să fie călcat în picioare, vremurile de astăzi fiind ale celor ce se agită și luptă.

Și noi Bucovinenii suntem o categorie de cetățeni ai acestei țări, numeroși și răspândiți peste tot cuprinsul ei. Deși suntem uniți de peste un sfert de veac cu țara mamă, totuși încă ne avem interesele noastre deosebite de ale celorlalte provincii, interese care, în urma ultimelor evenimente, au devenit mai acute și mai evidente ca în trecut. Ne avem și noi particularitățile noastre, revendicările noastre, dreptul nostru de viață sub soarele acestei țări.

Dar pentru ca aceste dreptăți ale noastre să fie auzite și considerate acolo unde se cuvine, ele trebue să fie spuse și arătate într'un mod cât mai energic.

Cine s'o facă? Cine să ridice glasul în numele nostru?

Căci cineva trebue s'o facă!

În zadar așteptăm noi, fiecare în colțul unde ne-am retras și ne rumegăm amarul, să se ridice spontan omul sau oamenii care să se agite, să lupte în numele nostru și pentru noi, iar noi de acolo, din umbră, să-i aplaudăm și să profităm pe urma acțiunii lor, fără să fi mișcat vreun deget. În zadar așteptăm această minune! Au trecut timpurile eroismului romantic, când unul lupta și se sacrifica pentru toți, iar masa profita. Astăzi individul nu mai contează, n'are nici o putere de afirmare și este strivit fără cruțare, numai masa și anume masa organizată își poate impune revendicările.

Unde este masa organizată a Bucovinenilor? Unde sunt conducătorii ei?

Partidele politice? Acestea au mai existat și în trecut și am văzut din proprie experiență cât de puțin au făcut și au putut face pentru Bucovina. Astăzi mai mult ca oricând aceste partide sunt preocupate să satisfacă interesele celor ce strigă și nu se sinchisesc de indivizii cari se mistue în anonimat.

Oamenii noștri politici? Dar unde sunt aceștia? Cei care timp ne două decenii s'au bătut cu pumnul în piept, strigând că ei și numai ei reprezintă Bucovina împingând în umbră pe oricine încerca să se ridice, au dispărut de pe orizontul Bucovinei de parcă i-ar fi înghițit pământul. După ce s'au căpătuit bine pe unde s'au căpătuit, nu se răspund de loc ca nu cumva să-și pericliteze situația.

Și atunci cine să ridice cuvântul? Cine să ne strige durerile?

Evident că numai din mijlocul nostru trebue să răsară purtătorii de steag. Sunt atâția și atâția Bucovineni împrăștiați peste tot teritoriul românesc. Nu există oraș sau orășel cât de mic, ba chiar nici sat mai mare unde să nu se găsească un număr oarecare de Români originari din Bucovina.

Sunt apoi o serie de alți cetățeni care nu sunt originari din Bucovina, dar care au trăit acolo ani de zile ca funcționari, ca negustori, ca meseriași sau ca industriași. Toți aceștia își mărturisesc și astăzi simpatia lor pentru Bucovina, deoarece s'au simțit bine acolo, iar unii din ei au acumulat acolo averi frumoase. Cu toții păstrează acestei Bucovine o amintire caldă și recunoscătoare. N'am auzit pe niciunul din ei purtându-i vreun ponos. Toți aceștia, atât cei originari din Bucovina cât și cei ce au trăit câtăva vreme în Bucovina ca și cei ce-i poartă o dragoste constantă fără să fi fost legați trupește de dânsa — și câți nu sunt de aceștia! — trebue organizați în numele Bucovinei și pentru interesele ei.

Dar încăodată: cine s'o facă? Sub ce steag să se adune Bucovinenii și prietenii Bucoviuei?

Și apoi — s'o mărturisim sincer — mai are cineva curaj s'o facă? Cine din noi nu cunoaște firea Bucovineanului în materie de organizare? *Fă tu că eu sunt pentru,* îți răspunde prompt și stereotip acela căruia te adresezi să sprijine un anume fel de organizare. Iar când apelezi la punga lui — căci fiecare organizare este combinată cu jertfe bănești — îți aruncă generos câteva sute de lei drept cotizație la organizația proectată sau drept abonament la un organ de publicitate, fiind adânc convins că și-a făcut cu vârf datoria.

Incolo fiecare rămâne comod în bârlogul său cald sau rece cum este, te aprobă, te aplaudă, ce-i drept, dar dela distanță, dela cât mai mare distanță și în cerc cât mai restrâns, pentru ca nu cumva gestul să-i oblige la mai mult decât a dat și a făcut.

Dar organizarea de astăzi diferă foarte mult de cea de altă dată. Pe atunci organizare însemna reprezentare platonică de interese, afișare personală, scară de măriri. Astăzi organizarea înseamnă sbucium, sacrificiu de energii și de bunuri și poate chiar calvar. Nu e suficient să se agite numai doi trei, numai ei să sacrifice și să sângereze, pentrucă sbuciumul lor ar fi zadarnic, dacă îndărătul lor nu se agită masa organizată, care să-i susțină sgomotos și să-i împingă mereu înainte.

Lozinca nu trebue să fie: *fă tu că eu sunt pentru,* ci hai să facem cu toții, să ne sbuciumăm cu toții, să sacrificăm cu toții și, dacă e nevoie, să pătimim cu toții. Nu e destul ca atunci când unul din noi cade în această luptă, ceilalți să-i trimită un compătimitor: D-zeu să-i ierte, că-i păcat de dânsul, ci să ne ridicăm ca un om pentru dânsul.

Deci nu adeziune platonică la un oarecare sistem de organizare sau program de activitate, ci participare directă, totală și intensă a fiecăruia, nu contribuție simbolică la opera proectată, ci sacrificiu sângeros din partea tuturora, nu compătimire creștinească, ci pătimire comună pentru scopul urmărit. Numai o organizație temeluită pe astfel de

principii are sorţi de izbândă şi acţiunea ei poate fi încoronată de succes.

Încă odată: cine să facă această organizare? Un nou partid politic? O nouă asociaţie? Avem atât de multe, încât crearea uneia noi ar trezi dela început nedumerire şi lipsă de interes, mai ales că întemeierea unei noi organizaţii este legată de atâtea formalităţi greu de îndeplinit.

De aceea sugerez ideea ca această organizare a Bucovinenilor, oriunde ar fi ei, să se facă în numele şi sub steagul Societăţii pentru cultura şi literatura română din Bucovina. Veche de peste 80 de ani, chintesenţă a tuturor strădaniilor româneşti timp de decenii, această societate şi-a câştigat în cursul lungii ei existenţe de luptă nu numai dreptul la existenţă, ci şi dreptul la încrederea masei româneşti din Bucovina. Societatea are existenţă legală, şi-a ales de curând un comitet, în fruntea căruia se află persoana respectată de noi toţi şi demnă de toată încrederea care este d-l prof. univ. Max Hacman. In comitet sunt reprezentate toate nuanţele politice, toate păturile sociale, toate vârstele.

Această societate a fost vatra românismului din Bucovina în cele mai grele timpuri prin care a trecut neamul românesc de acolo, şi-a împlinit cu prisosinţă datoria. A sosit iarăşi vremea ca tot ea să ne fie simbol de rezistenţă şi conservare naţională.

Dar ea nu-şi poate împlini această grea misiune, dacă nu e sprijinită din toate părţile. In jurul ei trebue să se grupeze tot ce este bucovinean şi simte bucovineşte. Ori unde se găsesc cinci Bucovineni — aşa cum glăsuesc statutele Societăţii — trebue să se constitue în secţie a Societăţii pentru cultură, să se manifeste şi să lucreze în numele ei. Astfel de secţii ar trebui să existe în toate colţurile ţării, pentrucă în toate unghiurile ţării sunt Bucovineni şi prieteni ai Bucovinei. Să nu existe colţ de ţară românească unde să nu se simtă activitatea culturală a acestei Societăţi, unde să nu se lucreze cinstit, legal şi intens pentru interesele veşnice ale Bucovinei.

Pentrucă un adevăr trebue să-l recunoaştem cinstit: nimic nu vine de-a-gata. Cine nu se sbuciumă, cine nu sacrifică şi nu luptă, e menit peirii sigure. Să nu criticăm pe alţii, să nu înjurăm în familie, să nu ne amărîm unii pe alţii, să nu strângem venin la inimă, ci să muncim, să ne sbuciumăm, să sacrificăm şi, dacă e nevoie, să pătimim pentru Bucovina. Numai atunci când cu toţii ne vom simţi trup din trupul Bucovinei, durere din durerea ei, suflet din sufletul ei, suferinţă din suferinţa ei, numai atunci ne vom arăta vrednici de Bucovina de totdeauna, de Bucovina geniilor M. Eminescu, Ciprian Porumbescu şi Epaminonda Bucevschi, de Bucovina Humuzăcheştilor şi a acelei pleiade de oameni politici, bărbaţi de ştiinţă, scriitori şi ziarişti, care au trăit şi au pătimit pentru Bucovina noastră. Nu putem aştepta nimic dela alţii, ci numai dela noi.

C. L.

Două scrisori literare din 1905. — In 1905, revista „Luceafărul" lansează un apel către prozatorii din regat, cu rugămintea de a răspunde unei serii de opt întrebări biografice şi referitoare la opera lor împreună cu anumite predilecţii. Semnatarii apelului sunt O. Tăzlăuanu şi prof. Dr. Sextil Puşcariu. Interesând mai ales câteva din punctele chestionarului, le facem loc întocmai:

4. Care roman, nuvelă sau schiţă din câte-aţi publicat, e, după părerea D-voastră, cea mai reuşită?. De care se leagă cele mai duioase amintiri?.

5. Care e scriitorul şi în special prozatorul D-voastră de predilecţie? a) *român* b) *străin.*

7. Sânteţi şi în ce grad, admiratorul literaturii populare româneşti?.

Redacţia epocalei reviste n'a obţinut decât 12 răspunsuri, adică numai jumătate din numărul persoanelor solicitate: N. Gane, D. Zamfirescu, Al. Bassarabescu, I. Gorun, C. Hodoş, V. Pop, I. Ciocârlan, I. Adam, Al. I. Brătescu-Voineşti, I. Slavici, I. Negruzzi şi M. Sadoveanu.

După cum se vede, nume foarte disparate. D. Zamfirescu a trimis un răspuns dur, fiind contrar anchetelor literare: *„pentru Dumnezeu, renunţaţi la sistemul american al interviewului, fals şi ridicol peste tot, dar mai cu seamă fals şi ridicol la noi, unde lumea nu e grăbită ca în America, nu e ocupată ca în America".*

Răspunsul lui D. Zamfirescu fără îndoială caracterizează admirabil omul şi ar fi fost desigur util a-l cerceta, însă scopul ne este a insista asupra scrisorilor a doi prozatori moldoveni aparţinând la generaţii cu totul diferite: N. Gane şi M. Sadoveanu, nume care auresc stema spirituală a oraşului Folticeni. Rezultatul anchetei s'a publicat în Nr. 15—16, 1905 al revistei.

N. Gane către Dr. S. Puşcariu.

Stimate D-le Puşcariu.

Conformându-mă dorinţii ce mi-aţi exprimat prin scrisoarea D-voastră, mă grăbesc a Vă trimite o carte, care conţine mai multe nuvele de ale mele traduse în limba germană, cum şi oarecari notiţe biografice asupra vieţii mele literare şi politice. In acest volum veţi găsi tot odată şi un portret al meu, destul de asemănător.

Toate lucrările mele sunt citate în acea descriere biografică, afară de ultimul volum „Păcate mărturisite", publicat în 1904, şi care cuprinde diferite epizode din viaţa mea.

Vă trimet şi acest volum urmând ca Dvs însivă să alegeţi ceea ce veţi crede de cuviinţă pentru Nr. din I-a Iulie viitor.

Cea dintâi operă a mea a fost: „Fluerul lui Ştefan", publicată în „Convorbirile Literare" din 1877.

La întrebarea, care din nuvelele mele mi pare mai reuşită, îmi este greu a răspunde, fiind-că nu pot să fiu un bun judecător în propria mea cauză.

Mie unuia însă mi se părea că cea din urmă pe care o isprăveam de compus, era mai bună. Nu ştiu dacă acest simţământ nu e comun mai multor scriitori.

Aceasta îmi aduce aminte de anecdota unui Rus, care întrebat fiind care din cei 12 copii ai lui i-a fost mai drag, el a răspuns: care mai mic fost, mai drag fost.

Asemenea nu pot răspunde la celelalte întrebări, fiind-că toţi poeţii, novelistii, pictorii, compozitorii etc., în viaţă de dincoace şi dincolo de Carpaţi, n'au ajuns încă la capătul carierei lor şi deci nu se ştie, dacă produsele lor viitoare nu vor contribui întru a modifica judecata mea. Până acum pot spune cu certitudine că sunt mulţi şi buni.

Primiţi Vă rog încredinţarea prea distinsei mele consideraţiuni.

Iaşi, 13/26 Mai. *N. Gane.*

Firesţe, scrisoarea seninului scriitor moldovean aduce prea puţin nou la prima vedere, dar exprimă în acelaşi timp ţinuta sa morală de înaltă distincţie. O schiţă biografică ad-hoc nu trimite, în schimb oferă materialul necesar, apoi afirmă singur că acele „Păcate mărturisite„ reprezintă momente trăite, apoi o contribuţie la cunoaşterea societăţii timpului. Unele figuri sunt extrem de interesante. Nu precizează care din nuvelele sale ar fi mai reuşite mulţumindu-se a trece peste chestiune cu binecunoscutul său humor. Cât priveşte scriitorii şi artiştii în viaţă, se fereşte a le contura vreo ierarhizare, foarte precaut, întrucât nu au ajuns punctul terminus al evoluţiei lor. Proclamă cu generozitate şi curtoazie sub semnul certitudinei existenţa unor „mulţi şi buni" scriitori, pe care în adevăr i-ar fi dorit din toată inima acest duios povestitor îndrăgostit pătimaş de limba strămoşească. Prea puţin satisface minuţiosul chestionar al revistei — care atrase fulgerele lungului răspuns al olimpicului D. Zamfirescu, — simţindu-se oarecum şi oboseala.

Notăm că I. Slavici, în răspunsul său anchetei „Luceafărului", îl proclamă pe N. Gane, drept scriitorul de predilecţie printre Români.

Scrisoarea de faţă este trecută în „Contribuţiune la Bibliografia Românească", de Gh. Adamescu, 1921, Fasc. I. sub titlul „Notiţă autobiografică în Luceafărul IV. 1905.

M. Sadoveanu către D. Tăzlăuanu.

Iubite Domnule Tăzlăuanu.

„Tânărul şi fecundul nuvelist" s'a născut la Paşcani, în judeţul Suceava, la 5 Noembrie 1880. Advocat tatăl, mama din popor. A hoinărit pe uliţi şi câmpuri, s'a bătăcit toată copilăria în Siret. A învăţat gimnaziul la Fălticeni, cursul inferior, şi cursul superior la Iaşi. In vacanţe vâna ca un Nemrod, îngiodându-se prin bălţile pe care Siretul le lasă după revărsări şi prin care mişună sălbătăciuni aripate.

Cea dintâi operă pe care a publicat-o a fost „Duşmanii" (publicată în „Dureri înăbuşite"), care a apărut într'o foaie obscură şi în altă formă decât aceea din volum.

Moş-Creangă a fost patima şi a copilăriei şi a bărbăţiei, moşneagul sfătos şi

povestitorul fără pereche. Iar dintre străini Maupassant i-i scriitorul de predilecție, iar Tolstoi cel pe care îl admiră mai mult (Războiu și pace). Cel mai puțin plăcut Bourget. Îi plac, fără îndoială și cântecele, poeziile poporului. Dacă vrai mult. Mai mult îi place sufletul, izvorul de durere, din care au eșit. Iar despre „Luceafărul", iubite domnule, nimic de zis, felicitările mele. Și mă gândesc, dacă fiecare din întrebați ar da un sfat, ar fi ceva teribil, ar trebui să nu mai urmați, natural, nici unul.

Buc. 7 Iunie 1905.

M. Sadoveanu

Marele prozator nu împlinise douăzeci și cinci de ani când răspunse anchetei „Luceafărului". Cele câteva laconice informații biografice stau să explice parțial opera. Importantă ni se pare puternica înclinare pentru Creangă. Să nu uităm că Sadoveanu a urcat câțiva ani strada Rădășanilor, din Fălticeni, drumuri bătute odată de acel care nu-i numai *„povestitorul fără pereche"*, dar și artistul incomparabil. Am fi recunoscători maestrului, dacă ar retipări mica broșură dela Iași, apărută în colecția „Foi Volante" a „Vieții Românești", intitulată *„In amintirea lui Creangă" 1920*, conținând pagini ce au mai văzut lumina zilei în volumul *„Un Instigator"*, *Flacăra 1912*. Cu o duioșie care urcă alocurea măreția eternului, autorul „Hanului Ancuței" ne vorbește molcom despre amintirea umbrei folticenene a lui Creangă. Sadoveanu a hălăduit și a visat pe urmele lui „Moș Creangă" dela Humulești Neamțului, Fălticeni și Iași, transformându-și dragostea sau acea *„patimă a copilăriei și bărbăției"* în surprinzătoare identități.

Până în 1905 autorul publicase destul ca să justifice calificativul „fecundul nuvelist" cu care fusese solicitat de „Luceafărul": *„Nuveie și schițe"* în „Sămănătorul", *„Povestiri"*, *„Șoimii"*, *„Dureri înnăbușite"*, *„Povestiri din Războiu"*, *Crâșma lui Moș Precu"*.

Predilecția pentru Guy de Maupassant se arată nu mai puțin elocventă; în 1907 vor apare la „Minerva" traducerile sale *„Povestiri alese"*. Deși cu procedee originale, anumite aspecte sadovenești pot lăsa a se distinge resonanțe din Maupassant datorite puternicei și abilei pătrunderi în vieața personajelor, a reliefării anumitor fațete sufletești.

După admirația față de Tolstoi, foarte semnificativă, aflăm antipatia pentru Paul Bourget; subliniem epoca 1905.

Merită întreaga noastră atențiune atitudinea față de poezia și cântecul popular și *„sufletul, izvorul de durere din care au eșit"*, sufletul al cărui emerit cunoscător s'a dnvedit cu prisosință marele prozator și cântăreț în același timp. La fel se arată — printre participanții anchetei „Luceafărului" — admiratori ai literaturii și muzicii populare Iacob Negruzzi, Slavici, A. Brătescu-Voinești (fără rezervă), iar în ce privește admirația față de Creangă, Sadoveanu o împarte printre aceiași scriitori numai cu I. Ciocârlan.

N'am întâlnit în volumele lui Adamescu înregistrată această importantă scrisoare a lui M. Sadoveanu.

Aurel George STINO.

Heinrich Lagler — In sfârșit, lămuriri asupra acelui Lagler de care pomenește C. Porumbescu în *Jurnalul* său de zi din 1879, la 7 Septemvrie, cuvântând: „Um 4 Uhr Nachmittag fahre ich, Vater, Lagler & Maria nach Illischeste. Unterwegs lachten wir viel — Lagler saß schlecht..." (vezi revista „Voința Școalei" Cernăuți An. XX Nr. 10 Dec. 1943 pag. 7).

Muzeul Porumbescu ne păstrează 3 adrese (dela Cernăuți) ale lui Heinrich Lagler către Iraclie Porumbescu: 1) O scrisoare din 12 Sept. 1879, în care dânsul mulțumește pentru ospitalitatea de care s'a bucurat la Stupca („Die Stunden, die ich in Ihrem Hause zugebracht, werde ich immer zu den schönsten und angenehmsten meines Lebens zählen"); 2) Invitare (litografiată; semnată: Heinrich Lagler, K. K. Universitäts-Quästor), din Martie 1881, de a colabora la foaia „Czernowitzer Wochenschrift", pe care Lagler sta s'o întemeieze, începând cu luna Aprilie 1881; 3) Scrisoarea din 21 Sept. 1881, care-i mulțumește lui Iraclie Porumbescu pentru articolul despre Congresul bisericesc ort. rom., solicitând și urgenta lui continuare. (Deci un articol neștiut al lui Iraclie Porumbescu!). — Scrisoarea, începând cu „Hochwürdigster Herr Pfarrer" și încheindu-se cu „hochverehrter Freund" vine și cu prietenească întrebare glumeață: „Bei dieser Gelegenheit erlaube ich mir, Sie um gefällige Nachricht darüber

zu bitten, wo sich dermalen *Cyprian Porumbescu* aufhält. Er war einst mein Freund; was er heute ist — ich weiß es nicht, denn seit Monaten schon erhielt ich kein Lebenszeichen von ihm. Er dürfte vermuthlich im *Reiche der Töne* seinen Wohnsitz aufgeschlagen haben; — vielleicht finden *Sie* ihn dort".

Leca Morariu.

Institutul „Arboroasa" — Ședința fostului Institut din „Cernăuți", din 31 Aug. 1944: 1) Constată că cinci din comunicările prezentate în ședințele din 15 Iunie și 11 Iulie 1944 sunt gata publicate; adecă: G. T. Kirileanu. *Despre merele turture în Amintirile lui Creangă* și A. G. Stino, *Mărturii despre iarmarocul dela Folticeni* — ambele apărute în rev. „Făt frumos" Nr. 4—6/1944 și Leca Morariu, *Contra — pentru (Stilistică)* publ. în „Gazeta Transilvaniei" Nr. 39 din 24 Iunie c., *Dreptate dublului în limbă*, publ. în „Unirea Poporului", Blaj Nr. 28 din 9 Iulie c. și *Literatură mercantilă* (d. superficiala ediție: Alecsandri, *Proză...* comentată de *Alex. Marcu)* publ. în „Gazeta Transilvaniei" Nr. 46 din 12 Aug. c. — 2) Proclamă membri activi pe d-nii: Nicolae Comșa (Blaj), Dr. Petru Rezuș (Caransebeș) și dela Râmnicu-Vâlcii pe d-nii: Ion Negură și P. N. Panaitescu. — 3) Inregistrează următoarele comunicări științifice: a) Externe: G. T. Kirileanu, *N. Iorga pe Bistrița* (Amintiri și documente); Dr. Petru Rezuș, *Biserica arboroseană, biserică a tradițiilor noastre;* A. G. Stino, *N. Iorga și iarmarocul din Folticeni;* b) Interne: N. Cruceru, *Pronunțarea și scrierea lui i final în românește;* și Leca Morariu, *N. Fekete-Negruțiu către C. Morariu; Scrisorile lui C. Porumbescu; Iarăși neisprăvenie editorială* (superficiala ediție Șerban Cioculescu: I. Codru Drăgușanu, *Peregrinul transilvan).*

„Armonia" — „Armonia" Arboroasei continuă a activa în incidentale colaborări; adecă în orchestra *Căminurilor Culturale* din Vâlcea, dirijată de d. Căpitan *I. Stamatiade*, executându-se în public, la Râmnicu-Vâlcea, în 29 Iulie și 20 August (a. m.), iar apoi în marile Concerte de orchestră și canto dela Govora (13 Aug.) și Călimănești (20 Aug. p. m.), concerte ilustrate și de solii în canto ai d-nei *Octavia Lupu-Morariu* (la pian D-na Prof. de Conservator *Heda Halițchi).*

L. M.

Cărți și reviste

Iulian Vesper: *Chipuri domnești. Colecția „Luceafărul", București 1944.* — Deși apărută într'o vreme când actul creației nu are nici sensul, nici prețuirea de altădată, cu toate acestea cartea d-lui Iulian Vesper constitue o netăgăduită expresie a vieții românești în adevărata ei înfățișare istorică. Fiindcă, orice s'ar spune, actele istorice ale neamului, petrecute acum câteva secole, n'au avut nicicând o semnificație mai mare ca acum, n'au fost nicicând căutate cu o sete mai aprinsă ca în zilele noastre, pentru a se putea afla din ele linia de continuitate națională, pe care fiecare o dorește cât mai luminoasă, cât mai largă și cât mai cuprinzătoare.

In aceste „Chipuri domnești", scriitorul bucovinean Iulian Vesper, redă, cu o bogată înflorire artistică, fragmente vii din viața domnitorilor români de altădată, cu toată

expresia faptelor, atât de grăitoare şi atât de raţionale în cuprinsul lor pentru viaţa românească de totdeauna.

Pentru noi Bucovinenii mai cu seamă, cari trăim din istorie şi pentru istorie, cunoaşterea în amănunt a tuturor feţelor vieţii naţionale din trecut are o importanţă cu totul deosebită. Conştiinţa noastră a fost crescută pe tulpinele şi din sera acestor fapte. Noi n'am şovăit niciodată în faţa dreptăţii istorice. Iar când, după primul război mondial, ni s'a dat putinţa să ne spunem cuvântul, ni l-am spus din toată inima. A grăit în noi acelaş suflet neînfrânt, care va rămâne tot atât de dârz peste toate veacurile câte vor mai veni.

Pe această linie de destin românesc se aşează cartea d-lui Iulian Vesper. Chipurile domneşti, cari reînvie de sub condeiul d-sale cu atâta claritate şi cu atâta frumuseţe, exprimă un sens etnic ce-şi înlănţuie perspectivele în marea diversitate a vieţii.

Iată, bunăoară, chipul maestos al regelui Decebal, rostind, după încheerea acelui vestit ospăţ al morţii şi când cetatea era înconjurată de duşmani: — Vor veni alţii şi ne vor răzbuna; nouă nu ne-o fost dat decât să murim (pg. 19).

Mai departe portretul voevodului Alexandru cel Bun, împreună cu portretele celor doi hatmani, Todiraşcu şi Solcan, faţă de cari domnul Moldovei are preţuirea cuvenită după faptele fiecăruia; apoi „Anii de temniţă şi de domnie ai lui Vlad Ţepeş", „Mihai Viteazul", „Maica lui Mihai Viteazul şi săvârşirea ei la Cozia". etc, constitue foarte preţioase la înţelegerea unor vremi de pilduitoare comportare faţă de lupta pentru moşia strămună.

Scrise cu multă căldură sufletească şi cu o putere de evocare cum numai talentul ales al d-lui Iulian Vesper e în stare s-o facă, „Chipurile domneşti", pe cari le zugrăveşte cu atâta risipă de poezie, trăiesc parecă aevea, cu întreaga lor înfăţişare istorică.

George Drumur

I. D. PIETRARI: Spre Zăpezi — versuri — Un haiduc al simţirii şi expresiei literare actuale.

Acesta este I. D. Pietrari, după cum răsare din dumbrava operelor sale cunoscute până acum.

A apărut în literatură aşa cum câte-o dată de undeva din stâncile necunoscute ale unui munte izbucneşte torentul unui izvor limpede şi de nestăvilit, cu răcoarea brazilor în el şi cu tendinţa de a cuprinde cu braţele-i lacome stâlpii nebiruiţi ai cerului...

De la acele „Scrisori de primăvară", din care reproduc din memorie:

„Azi am primit scrisoare de la primăvară
Şi-mi spune-aşa: Să-ţi pui lavalieră!
Mai stau cel mult o zi la barieră,
Până ce-şi pune un greer coarde la ghitară..."

versuri de demult apărute prin 1936, când vremurile încă nu-şi încruntaseră fruntea, — poetul a trecut printr'o întreagă gamă de plachete care de care mai împlinită şi mai actuală.

„Ne fac dojană grea străbunii", „Carte cu Eroi", şi cartea de faţă sunt ultimele lui buchete în care străluceşte suferinţa Neamului crud şi pe nedrept încercat de evenimentele din 1940 până în prezent.

E notoriu faptul că lirismul lui I. D. Pietrari e detaşat de ceiace s'ar numi subiectivism, în sensul că nu-şi cântă durerile proprii-egoiste, simţirile bolnave de meditare şi de chinuită filozofie. El se ridică la fel ca o ciocârlie cu cânticul său peste creştetul necăjit al neamului nostru de plugari şi fluieră cu înălţimile filozofia simplă şi uşor de înţeles a vieţii.

Să încercăm a desprinde o parte numai din multele şi variatele lui frumuseţi prezente în volumul „Spre Zăpezi",

Iată cum scrie Ileana pentru Ionică al ei de pe front:

„Prin somn îţi mângâi fruntea şi mustaţa.
C'un ochi zâmbeşti, cu celălalt suspini
Şi-mi dai poveţe: albe flori de crini,
Când mir pe frunţi le pune dimineaţa.

Dar pleci, Ionică, nu'ntinzi sfat cu mine,
Te strigă goarna altor lupte 'n vale...
Ţi-am pus sub pernă cărţile poştale
Şi-mi simt obrajii mângâiaţi de tine."

Frângem câteva stihuri în care se conturează concret destinul nostru de neam aşezat la margine de civilizaţie:

„Noi n'am răsbit prin lacrimi şi-amăgiri
Am luat de piept furtunile cu dreapta
Sub cer senin grăiam cu mănăstiri
Şi în răsboaie-am dovedit cu fapta...

De când sunt ape, cer, pământ, lumină
A fost pe lume şi senin şi nori
Dar n'am văzut neam scos din rădăcină
De paşii venetici sau călători.

(Parabolă, pag. 19)

Arborele genealogic al poetului:

Unde-i conacul boieresc şedea
Un moş al meu cu palma cât o sfeclă.
Enache Surdu răspundea 'n poreclă,
Deşi unchiaşul foarte auzea.

Vorbea în versurii, nu ca toţi ceilalţi
Punând tăiş cuvântului ca spada,
Făcea necaz la domniiăia nalţi
Care-i mutase c'un procest ograda.
Ce-a fost s'a dus — bulendre vechi pe-o apă
C'aşa e vremea 'ngroapă nu desgroapă!

Pe la conac, ţinând beţii cu luna,
Urmaşii cheltuiră moştenirea,
Le-a 'mbătrânit cuprinsul mătrăguna
Şi tânără e numai mănăstirea
La care surdu-a tencuit cu mânai

A fost trăsnit conacul şi-i surpat,
La cap boerul nu mai are cruce...
Un ram dIn Surdu pana şi-a muiat
Şi-acest postum omagiu îi aduce.

(Pag. 59)

* * *

A fost acuzat I. D. Pietrari că în versul său prea stărue cu încăpăţinare o atmosferă tradiţionalistă.

Nu ştiu dacă minţile tefere pot considera armonia fondului şi formei drept şubrezenie literară, dar ştiu şi cred că s'au convins şi cititorii prin puţinele exemplificări de mai sus, că poetul Pietrari abundă de noutate în expresie şi că în ciuda tuturor contestaţiilor poezia lui va rămâne în tezaurul literaturii noastre.

B. Fruute

Luceafărul, *serie nouă, a. IV, Sept. 1944.* — Odată cu instaurarea noului regim democrat, care a reîntrodus libertatea scrisului, ne-am fi aşteptat la o sporire considerabilă a publicaţiilor periodice. Dacă în domeniul scrisului cotidian putem înregistra acest îmbucurător fenomen, nu tot acelaşi lucru îl putem afirma despre publicaţiile periodice. Nu numai că n'au sporit, dimpotrivă numărul lor a scăzut în mod îngrijorător. Afară de revistele literare pe care le semnalăm mai jos şi afară de „Revista fundaţiilor" şi „Universul literar" care nu voiesc să ne onoreze cu schimbul, alte reviste literare n'au ajuns la librăriile din Timişoara, chiar dacă au apărut pe undeva.

Nici până acuma revistele nu se scoteau uşor. După cum ştim, nici o singură revistă literară dela noi nu putea trăi din mijloace proprii. Cu atât mai puţin acuma, când prin scumpirea hârtiei şi prin urcarea salariilor muncitoreşti spesele de tipar s'au dublat în ultimul timp, aşa că a scoate azi o revistă literară, este un adevărat act eroic, de greu sacrificiu material.

De aceea înregistrăm cu deosebită satisfacţie revistele care pot trece peste acest impas.

Revista „Luceafărul" dela Sibiu îşi continuă imperturbabil şi senin drumul, deşi se pare că în ultima vreme a fost pe acolo o mică încercare de... revoluţie internă.

D-l Al. Procopovici consacră rânduri de justă apreciere împlinirii celor patru secole dela tipărirea primei cărţi româneşti: Catehismul românesc dela Sibiu.

D-l Dimitrie Danciu închină o duioasă evocare poetului Aurel Marin,

ofiţer de stat major căzut pe frontul Moldovei, cunoscut şi în Bucovina, unde a colaborat la o revistă şi a publicat un volum de poezii.

Proza literară este reprezentată prin d-l Victor Papilian — câteva bijuterii poetice pe „lieduri şi balade" în proză — d-l Gh. Tudoran — o vioaie schiţă portretând tipul unui dascăl universitar în declin (Examen cu bucluc) — d-l Eugen Crăciun — un fragment de autobiografie (Înapoi în trecut).

Vâlva stârnită pe vremuri de procesul memorandiştilor se evidenţiază clar dintr'o scrisoare plină de reproşuri pe care Ţarul Alexandru al III-lea a trimis-o Împăratului austriac Francisc Iosif.

Versuri fără deosebite calităţi semnează d-nii: I. Ch. Severeanu, G. Murnu, Zorica Laţcu, P. Bucşa, Viorica Crăciunaş, Mihaela Papilian, Iosif Moruţan şi Virgil Nistor.

Cronica e bogată şi variată, Relevăm observaţiile foarte juste ale d-lui N. Creangă asupra schilodirii volumelor de poezii ale lui Gh. Corbuc, editate de „Cartea Românească".

Fruncea, *a. XI, nr. 15, 16 Oct. 1944.* — Revista d-lui Nicolae Ivan — deocamdată singura revistă a Banatului care apare — este foarte puţin literară. Deşi n'are loc pentru producţiuni literare mai întinse, poate dedica o pagină întreagă — din cele patru — cinematografului, făcând, în această privinţă, concurenţă cotidianelor.

Popas literar, *a. I, nr. 2, 1 Oct. 1944.* — Noua revistă olteană de sub direcţia d-lui D. F. Ionescu Ghindeni arată o deosebită predilecţie traducerilor din limbi străine.

Aplaudăm din toată inima iniţiativa revistei de a publica câte o pagină din scriitorii olteni, aşteptând să le vină rândul şi altora (afară de directorul revistei).

Altarul Banatului, *a. I, nr. 9-10 Sept.—Oct. 1944* — este „revista de zidire sufletească şi de ştiinţă teologică a eparhiei Caransebeşului", un adevărat buletin de studii teologice, care ar putea face cinste oricărei facultăţi de teologie. Inregistrăm cu satisfacţie portretul neuitatului şi de neamul românesc binecuvântatului Mitropolit Silvestru Morariu al Bucovinei, portret făcut cu adâncă evlavie şi erudiţie de d-l P. Rezuş, sufletul revistei.

Făt-Frumos, *a. XIX, nr. 4—6. Iulie—Decemvrie 1944.* — Cu toată vitregia vremurilor, publicaţiile periodice bucovinene îşi continuă cu o îndărătnică regularitate apariţia şi în timpul amarei pribegii. Afară de „Bucovina literară", suplimentul literar al oficiosului guvernamental, apus odată cu regimul defunct, toate celelalte publicaţii periodice au continuat să apară — chiar în format redus — dând mărturie de trăinicia culturalităţii bucovinene. Se pare însă că în ultimul timp încă o publicaţie arboroseană, gazeta „Deşteptarea" a Regionalei Fundaţiei Regele Mihai I, a închinat steagul. Cu atât mai mult trebue să insistăm asupra celor rămase în viaţă.

Revista „Făt-Frumos" a d-lui Leca Morariu continuă să apară la Râmnicu-Vâlcii.

Ultimul număr triplu al revistei se deschide cu o interesantă punere la punct a d-lui G. T. Kirileanu asupra „merelor turture", cuvinte întâlnite în

Creangă şi denaturate de diferitele ediţii.

Continuând studierea vieţii lui Ciprian Porumbescu, d-l Leca Morariu mai publică din materialul salvat dela bombardamentul din Bucureşti o nouă scrisoare a lui Ciprian Porumbescu, în care se vădeşte încăodată filonul poetic al muzicianului bucovinean, din păcate numai în limba germană.

D-l Tiberiu Crudu ne dă o duioasă schiţă din viaţa pensionarilor (Sub vraja amintirilor), iar d-l G. A. Stino, istoriograful Folticenilor, ne aduce câteva mărturii asupra fajmosului iarmaroc, pe vremuri cel mai mare iarmaroc din Ţara Românească.

D-l Traian Cantemir publică o mică poveste în dialect istro-român, iar d-l Leca Morariu biciueşte felul uşuratec cum d-l Ş. Cioculescu a înţeles să editeze „Peregrinul transilvan" al lui I. Codru-Drăguşanu.

Două traduceri din Eminescu în ceheşte, datorite d-nei Bojena M. Sesan, versuri de G. Ursu şi note răsleţe, curajos redactate, vin să completeze cuprinsul revistei.

Mihai Eminescu, *a. XIV, 1943,* fasc. 21 şi a. XV, 1944, fasc. 22 *Râmnicu-Vâlcii.* — Buletinul „Mihai Eminescu", care de 14 ani publică documente, studii etc. în legătură cu lămurirea vieţii şi operei marelui nostru poet, a apărut într'o nouă fascicolă la Râmnicu-Vâlcii, sub direcţia d-lui Leca Morariu.

Numărul 21 se deschide cu o serie de „idei din mauuscriptele Eminescu", adunate de regretatul G. Bogdan-Duică.

D-l G. T. Kirileanu îşi publică comunicarea rostită la radio Bucureşti. „Manuscrisele lui Eminescu", despre care face un scurt istoric şi din care dă la iveală câteva probe de poezie necunoscută sau mai puţin cunoscută.

Mai departe se dau fragmente din studiile „Pământul nostru în poezia lui Eminescu" de d-l At. C. Bălăcescu şi „Eminescu" de Ion Paul, în care se vorbeşte despre acela care a fost prietenul lui Eminescu, Miron Pompiliu.

Buletinul se încheie cu câteva note răzleţe în legătură cu Eminescu.

In fascicola 22, pe anul următor, buletinul ne aduce, graţie migăloasei munci a lui G. Bogdan Duică, un articol al lui I. Slavici, publicat în Tribuna în a. 1892, prin care nuvelistul ardelean îşi apără prietenul de anumite învinuiri, mai ales de imputarea făcută de B. P. Hasdeu, că Eminescu n'ar fi fost sprijinit de „Junima" şi de junimişti, cari, cu toate acestea, după moartea aceluia, îşi fac un titlu de glorie cu numele iui Eminescu.

Printr'o fericită coincidenţă se publică în acelaşi număr al buletinului continuarea studiului despre Eminescu al lui Ion Paul, care vine să susţină teza lui Slavici. Autorul arată cât de mult datoreşte Eminescu „Junimi" şi cât de binefăcătoare a fost atmosfera critică de acolo asupra poeziilor lui Eminescu.

Acest studiu vine să ne arate şi altceva: rolul covârşitor al lui Miron Pompiliu în viaţa şi mai ales în genera poeziilor lui Eminescu. I. Paul afirmă că Miron Pompiliu era prima persoană căreia Eminescu îi descoperea poeziile, înainte de a le citi la „Junimea", că între cei doi prieteni se iscau discuţii, chiar

„certuri" asupra acestor poezii şi că multe, foarte multe din îndreptările făcute de Em. în manuscrisele sale, se datoresc discuţiilor şi certelor intime cu Pompiliu, lucru ştiut, acesta de prietenii lor comuni din „Junimea".

Ba mai mult: I. Paul pretinde că numai acele poezii ale lui Em. sunt perfecte cari au ieşit din această muncă comună. „Poeziile cele mai perfecte ale lui Em., acele pe cari, după discuţii şi certe cu Pompiliu, Eminescu le-a dat şi la gealău, adecă le-a supus unei corecturi minuţioase, tocmai prin claritate, legătură logică şi simplitate lapidară de stil se înalţă faţă de cele lucrate numai din topor. Cât a coutribuit Pompiliu la această geluire, e un secret pe care amândoi l-au dus cu ei în pământ."

Ceeace ne face şi pe noi să punem la îndoială atât de covârşitoarea contribuţie a lui Miron Pompiliu la geneza poeziilor lui Em.

In restul numărului avem câteva „Idei din manuscriptele Eminescu", scoase de G. Bogdan Duică, apoi amintiri mărunte, note şi notiţe despre Eminescu.

Ca şi cele precedente, ultimele fascicole aduc contribuţii noi pentru cunoaşterea fenomenului Eminescu.

C. L.

REDACŢIONALE. Deoarece mulţi dintre abonaţi şi-au schimbat în ultimul timp adresa, îi rugăm să ne comunice noua lor adresă.

Totodată rugăm pe abonaţii şi prietenii noştri să ne comunice adrese de persoane cărora le-am putea trimite revista.

PRIMITE LA REDACŢIE:

Reviste: *Luceafărul*, scrie nouă, a. IV, Sept. 1944 Sibiu; *Fruncea*, a. XI, nr. 15 16 Oct. 1944 Timişoara; *Popas literar*, a. I, nr. 2, 1 Oct. 1944, Craiova; *Altarul Banatului*, a. I, nr. 9—10, Sept. — Oct. 1944 Caransebeş; *Făt-Frumos*, a. XIX, nr. 4—6, Iulie-Oct. 1944 R-Vâlcii; *M. Eminescu*, a. XIV, fasc. 21, 1943 şi fasc. 22, 1944 R-Vâlcii.

Ziare: *Vestul*, a. XIV, nr. 3161, 22 Noem. 1944 Timişoara; *Gorjanul*, a. XXI, nr. 39—40, 7 Noem. 1944, Tg-Jiu; *Foaia poporului* (scrie nouă), a. 54, nr. 44, 22 Oct. 1944, Sibiu.

* * *

Rugăm revistele şi ziarele să ne onoreze şi în pribegia noastră cu schimbul lor.

* * *

Opiniile exprimate în articolele şi recenziile publicate în revistă nu angajează redacţia, ci numai pe autorii respectivi.

Revista se trimite numai celor ce şi-au comunicat în scris adresa. Rugăm stăruitor pe ceilalţi abonaţi, precum şi pe cei ce doresc să primească revista să ne înştiinţeze. De asemenea rugăm pe abonaţi să ne comunice din vreme orice schimbare de adresă.

REVISTA BUCOVINEI
TIMIŞOARA III, STR. ROENTGEN Nr. 3

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE G. MATHEIU, TIMIŞOARA, PIAŢA ŢEPEŞ VODĂ 1, TEL. 24-86.

Preţul 70 lei